

ORGANIZED BY:

Down Syndrome Society
Nepal (DSSN) 20th - 21st
March 2023

SYMPOSIUM: EXPLORING POSSIBILITIES

DOWN SYNDROME & INTELLECTUAL DISABILITY
WELLBEING

OUR SPONSORS

Ministry of Women,
Children and Senior
Citizens

Australian Government

Australian Embassy

*Norsk Forbund for
Utviklingshemmede*

Norsk Forbund for
Utviklingshemmede

**Stichting
Maha Mata Nederland**

Stitching Maha Mata
Nederland

Projecten in Nepal

Stitching Projected in
Nepal

LIVE ÅTTE

Live Atte

HIMALAYAN DISTILLERY LIMITED

Himalayan Distillery
Limited

Air Dynasty Heli
Services

Nabil Bank

CONTENTS:

SPONSORS: 0

FOREWORD: 3

Honorable President of Nepal Message on WSDS 2023: 4

MESSAGE FROM THE PRESIDENT, DOWN SYNDROME SOCIETY NEPAL: 5

About Down Syndrome Society Nepal (DSSN): **Error! Bookmark not defined.**

LIVELIHOOD INITIATIVE: T-21 CAFÉ..... 6

PARTICIPANTS: 7

PAPER PRESENTERS:..... 9

KEY NOTE SPEAKERS:..... 10

SPECIAL GUESTS: 10

SYMPOSIUM PROGRAM: 11

PROCEEDINGS: 13

Glimpses of symposium (Grouped):..... 16

GLIMPSES OF THE SYMPOSIUM (GROUPED): 17

Glimpses of symposium (Grouped):..... 18

Glimpses of symposium (Grouped):..... 19

Press Message:..... 20

Press Message:..... 21

self advocates of dssn: **Error! Bookmark not defined.**

Intellectual DISABILITY OPDS:..... **Error! Bookmark not defined.**

presentations: 22

FOREWORD:

IT IS WITH GREAT PLEASURE THAT WE PRESENT THIS SYMPOSIUM BOOKLET, WITH THE THEME 'EXPLORING POSSIBILITIES' ORGANIZED BY THE DOWN SYNDROME SOCIETY NEPAL. THIS BOOKLET IS THE CULMINATION OF THE HARD WORK AND DEDICATION OF MANY INDIVIDUALS AND ORGANIZATIONS THAT CAME TOGETHER TO PROMOTE AWARENESS AND UNDERSTANDING OF DOWN SYNDROME ON THE OCCASION OF WORLD DOWN SYNDROME DAY 2023.

THE DOWN SYNDROME SOCIETY NEPAL IS COMMITTED TO PROVIDING SUPPORT, RESOURCES, AND SERVICES TO INDIVIDUALS WITH DOWN SYNDROME AND THEIR FAMILIES IN NEPAL. WE BELIEVE THAT EVERY INDIVIDUAL, REGARDLESS OF THEIR ABILITIES, DESERVES TO LIVE A FULFILLING LIFE AND BE FULLY INTEGRATED INTO SOCIETY. THROUGH THIS SYMPOSIUM, WE WERE ABLE TO RAISE AWARENESS ABOUT THE CHALLENGES AND OPPORTUNITIES FACING INDIVIDUALS WITH DOWN SYNDROME AND PROMOTE GREATER ACCEPTANCE AND INCLUSION.

THE SYMPOSIUM BROUGHT TOGETHER EXPERTS, PROFESSIONALS, AND ADVOCATES FROM VARIOUS FIELDS TO SHARE THEIR KNOWLEDGE, INSIGHTS, AND EXPERIENCES ON A RANGE OF TOPICS RELATED TO DOWN SYNDROME. WE ARE GRATEFUL TO OUR KEYNOTE SPEAKERS, PRESENTERS, AND PANELISTS FOR SHARING THEIR EXPERTISE AND PROVIDING VALUABLE PERSPECTIVES ON ISSUES SUCH AS EDUCATION, EMPLOYMENT, HEALTH, AND ADVOCACY.

WE ALSO EXTEND OUR HEARTFELT APPRECIATION TO OUR SPONSORS, PARTNERS, AND VOLUNTEERS FOR THEIR SUPPORT AND COMMITMENT TO OUR CAUSE. THEIR CONTRIBUTIONS MADE IT POSSIBLE FOR US TO ORGANIZE THIS SYMPOSIUM AND REACH A WIDER AUDIENCE.

WE HOPE THIS SYMPOSIUM BOOKLET SERVES AS A VALUABLE RESOURCE FOR INDIVIDUALS WITH DOWN SYNDROME, THEIR FAMILIES, CAREGIVERS, EDUCATORS, HEALTHCARE PROVIDERS, POLICYMAKERS, AND ANYONE INTERESTED IN LEARNING MORE ABOUT DOWN SYNDROME. WE ALSO HOPE THAT IT INSPIRES GREATER AWARENESS, UNDERSTANDING, AND ACCEPTANCE OF INDIVIDUALS WITH DOWN SYNDROME AND HELPS BUILD A MORE INCLUSIVE AND EQUITABLE SOCIETY.

SINCERELY,

DR. PALLAV DAS

VOLUNTEER, DOWN SYNDROME SOCIETY NEPAL

राष्ट्रपति भवन
महाराजगञ्ज, काठमाडौं, नेपाल ।

शुभकामना

संयुक्त राष्ट्र सङ्घको आह्वानमा नेपालमा पनि हरेक वर्ष २१ मार्च का दिन 'विश्व डाउन सिण्ड्रोम' दिवस मनाइदै आएको विदितै छ । यो दिवस मनाउनुको मूल उद्देश्य यस सम्बन्धमा जनचेतना फैलाएर यस्ता अवस्थाका व्यक्तिहरूको जीवनलाई व्यवस्थित र आत्मनिर्भर बनाउनेतर्फ समाजलाई सचेत र सुसूचित गर्नु नै हो ।

हाम्रो समाजमा चेतनाको कमीले अपाङ्गता भएको त्यसमा पनि विशेषत 'डाउन सिण्ड्रोम' अवस्थाका व्यक्तिहरूको जीवनयापन कष्टकर बनेको यथार्थ हाम्रा सामु छ, जसले गर्दा उहाँहरूको सरल र सहज जीवनयापनको नैसर्गिक अधिकारबाट समेत वञ्चित हुने अवस्था सृजना भएको छ । सरकारले सुनिश्चित गरेको पहुँचयुक्त सेवालालाई उहाँहरूको चाहना अनुसार प्रभावकारी बनाउने कोसिस निरन्तर जारी छ ।

हाम्रो समाजका यस्ता अभिन्न सदस्यहरूलाई साथ दिएर उहाँहरूको सुखद, सहज र सवल भविष्यका लागि शिक्षा, स्वास्थ्य र रोजगारीको अवसर सुनिश्चित गरी आत्मनिर्भर बनाउने हाम्रो सामाजिक जिम्मेवारी पूरा गर्न सक्नु आजको साभ्ना नैतिक चुनौती हो । तसर्थ, यस सत्कार्यका लागि हामी सबै मिलेर हातेमालो गरेर अधि बढौं । समाजलाई उदाहरणीय रूपमा समावेशी तथा पहुँचयुक्त बनाउन यस क्षेत्रमा सक्रिय अग्रज, अभिभावक र सरोकारवालाहरूमा यस दिवसको उपलक्ष्यमा हार्दिक शुभकामना व्यक्त गर्दछु ।

धन्यवाद ।

२०७९ चैत ६ गते ।

बिश्व डाउन सिण्ड्रोम दिवशको उपलक्षमा हार्दिक शुभकामना

डाउन सिण्ड्रोम समाज नेपाल परिवारले नेपालमा डाउन सिण्ड्रोम संबन्धि चेतनाको शुरुआति समयदेखि नै बिश्व डाउन सिण्ड्रोम दिवश भब्यताका साथ मनाउंदै आईरहेको छ । बिगतका दिनहरूमा यो दिवशको उपलक्षमा प्रायजसो जनचेतनामुलक कार्यक्रमहरू जस्तै उनीहरूको क्षमताको प्रदर्शनी, सामाजिक दृष्टिकोण तथा उनीहरूको हक र अधिकार जस्ता गतिबिधिहरूमा बढि जोड दिईन्थ्यो ।

पन्ध्र बर्ष भन्दा बढि एकै प्रकारको कार्यक्रमहरू गर्दा खासै उनीहरूको बृत्तिबिकाशमा सोचेअनुशार टेवा नपुगेको पाईएकोले यसपालिको बिश्व डाउन सिण्ड्रोम दिवश केहि फरक तरीकाले नतिजामुखी उदेश्य लिई संचालन गर्ने निधो गरीयो । हाल बिश्वमा बढि मात्रामा छलफल गरीने दुई प्रमुख बिषयहरू INCLUSIVE EDUCATION र LIVELIHOOD मा केन्द्रित रहि बिशेषज्ञहरूलाई प्रशतुतिकरण गराउने र यसबाट निस्किएका निष्कर्षहरूलाई नितिगत सुझाव स्वरुप बिभिन्न निति निर्माण गरीने तहहरूमा बुझाउने निर्णय भयो । साथै, कार्यक्रमसंग संबन्धित संपुर्ण प्रस्तुति लगायत अन्य गतिबिधिहरूलाई समेटेर एक पुस्तक तयार गर्ने र संबन्धित सबैको उपयोगको लागि बितरण गर्ने निर्णय भए अनुशार यो पुस्तिका तयार गरीएको छ ।

यो कार्यक्रम सफल बनाउनको निम्ति अहोरात्र खटिई योगदान दिनुहुने संपुर्ण सहयोगी मित्रहरू, स्वयंसेवक तथा प्रस्तोताहरूमा हार्दिक धन्यवाद ज्ञापन गर्न चाहन्छु । यस कार्यक्रमले अपेक्षित लक्ष हासिल गर्नमा महत्वपुर्ण योगदान दिनेछ भन्ने आशा गरेकि छु र साथै यस पुस्तिका पनि हामी सबैको लागि बौद्धिक अपांगता संबन्धि बिबिध जानकारीको श्रोतपुस्तिकाको रुपमा रहनेछ भन्ने आशा गरेकि छु ।

अन्तमा हामी सबैजनामा बिश्व डाउन सिण्ड्रोम दिवश २०२३ (२०७९) को हार्दिक शुभकामना ब्यक्त गर्न चाहन्छु ।

धन्यवाद ।

शिला थापा

अध्यक्ष, डाउन सिण्ड्रोम समाज नेपाल

२०८० बैशाख ५ गते

DOWN SYNDROME IS A GENETIC CONDITION THAT AFFECTS ONE IN EVERY 800 BIRTHS WORLDWIDE. PEOPLE WITH DOWN SYNDROME FACE MULTIPLE CHALLENGES IN THEIR DAILY LIVES, INCLUDING DISCRIMINATION, LACK OF ACCESS TO EDUCATION, HEALTHCARE, AND EMPLOYMENT OPPORTUNITIES. T-21 CAFE IS AN INITIATIVE AIMED AT ADDRESSING THESE CHALLENGES BY PROVIDING EMPLOYMENT AND TRAINING OPPORTUNITIES TO PEOPLE WITH DOWN SYNDROME.

THE MISSION OF T-21 CAFE IS TO EMPOWER PEOPLE WITH DOWN SYNDROME BY PROVIDING THEM WITH MEANINGFUL EMPLOYMENT OPPORTUNITIES AND SUPPORTING THEIR PERSONAL AND PROFESSIONAL DEVELOPMENT. THE CAFE AIMS TO CREATE AN INCLUSIVE AND WELCOMING ENVIRONMENT WHERE CUSTOMERS CAN ENJOY HIGH-QUALITY FOOD AND BEVERAGES WHILE ALSO SUPPORTING A SOCIAL CAUSE.

THE VISION OF T-21 CAFE IS TO CREATE A WORLD WHERE PEOPLE WITH DOWN SYNDROME HAVE EQUAL OPPORTUNITIES TO LIVE A FULFILLING LIFE AND CONTRIBUTE TO SOCIETY. THE CAFE AIMS TO BREAK DOWN THE BARRIERS THAT PREVENT PEOPLE WITH DOWN SYNDROME FROM ACCESSING EDUCATION, HEALTHCARE, AND EMPLOYMENT OPPORTUNITIES BY PROMOTING INCLUSIVITY, EMPATHY, AND RESPECT.

THE CORE VALUES OF T-21 CAFE ARE EMPATHY, INTEGRITY, RESPECT, COMMUNICATION, INCLUSIVENESS, AND FUN. THESE VALUES GUIDE THE WAY THE CAFE OPERATES, FROM ITS INTERACTIONS WITH CUSTOMERS TO ITS TREATMENT OF EMPLOYEES WITH DOWN SYNDROME.

THE CAFE EMPLOYS PEOPLE WITH DOWN SYNDROME AS ITS MAIN WORKFORCE, PROVIDING THEM WITH TRAINING AND DEVELOPMENT OPPORTUNITIES TO ENHANCE THEIR SKILLS AND CAPABILITIES. THE EMPLOYEES WORK IN VARIOUS DEPARTMENTS, INCLUDING THE KITCHEN, CUSTOMER SERVICE, AND ADMINISTRATION. THE CAFE ALSO OFFERS MENTORSHIP AND COACHING PROGRAMS TO ITS EMPLOYEES, AIMED AT SUPPORTING THEIR PERSONAL AND PROFESSIONAL DEVELOPMENT.

TO ENSURE THE SMOOTH OPERATION OF THE CAFE, THE PARTNERS HAVE ESTABLISHED A COORDINATION AND COMMUNICATION PLAN. THE PARTNERS MEET REGULARLY TO REVIEW THE PERFORMANCE OF THE CAFE AND MAKE STRATEGIC DECISIONS TO ENHANCE ITS PROFITABILITY AND IMPACT.

T-21 CAFE IS A UNIQUE INITIATIVE THAT AIMS TO CREATE LIVELIHOOD OPPORTUNITIES FOR PEOPLE WITH DOWN SYNDROME WHILE ALSO PROMOTING INCLUSIVITY AND SOCIAL IMPACT. THE CAFE'S MISSION, VISION, AND VALUES REFLECT ITS COMMITMENT TO EMPOWERING PEOPLE WITH DOWN SYNDROME AND BREAKING DOWN THE BARRIERS THAT PREVENT THEM FROM ACCESSING EDUCATION, HEALTHCARE, AND EMPLOYMENT OPPORTUNITIES. THE OPERATIONAL PLAN OF THE CAFE IS FOCUSED ON CREATING BOTH SOCIAL AND FINANCIAL IMPACT WHILE PROVIDING ITS EMPLOYEES WITH TRAINING AND DEVELOPMENT OPPORTUNITIES. OVERALL, T-21 CAFE IS A SOCIAL ENTERPRISE THAT IS MAKING A POSITIVE DIFFERENCE IN THE LIVES OF PEOPLE WITH DOWN SYNDROME AND PROMOTING INCLUSIVITY IN SOCIETY.

PARTICIPANTS:

ORGANISING COMMITTEE:

- Shila Thapa
 - President, Down Syndrome Society Nepal
 - Vice President, Parents Federation of Persons with Intellectual Disabilities- Nepal (PPPID)
 - Board Member, National Federation of the Disabled Nepal (NFDN)
- Subash Thapa,
 - Programme advisor,
Down Syndrome Society Nepal
- Pramila Dewan
 - Co-ordinator,
Down Syndrome Society Nepal
- Dr. Pallav Das
 - Volunteer,
Down Syndrome Society Nepal
- Dr. Sashakta Thapa
 - Volunteer,
Down Syndrome Society Nepal

MANAGEMENT TEAM:

- Tilak Batala
 - Admin officer, Down Syndrome Society Nepal
- Suprima Maharjan
 - Teacher, Down Syndrome Society Nepal
- Namrata Niraula
 - Teacher, Down Syndrome Society Nepal
- Sabita Rimal

- Teacher, Down Syndrome Society Nepal
- Rabindra Sharma
 - Secretary, Down Syndrome Society Nepal
- Prasanta Shrestha
 - Member, Down Syndrome Society Nepal
- Subodh Aryal
 - Member, Down Syndrome Society Nepal
- Bhim Kumari Thapa
 - Member, Down Syndrome Society Nepal
- Devu Parajuli
 - Secretary, National Disabled Women Association (NDWA)
- Uma Aryal
 - Volunteer, Down Syndrome Society Nepal
- Rupa Mainali
 - Volunteer, Down Syndrome Society Nepal
- Gyanu Shrestha
 - Volunteer, Down Syndrome Society Nepal

ADVISORS:

- Dr. Birendra Raj Pokharel
Country Director, ABILIS foundation
- Raju Basnet
President of Parents Federation of People with Intellectual Disabilities (PFPID), Nepal
Former General Secretary of Nation Federation of the Disabled Nepal (NFDN)
- Mukunda Dahal
Advocate and President of NAIDP
AP member of the CIE- Inclusion International
- Dhana Kumari Sunar
Vice President of Down Syndrome Society Nepal (DSSN)

- Devidutta Acharya
President of National Federation of Disabled Nepal

PAPER PRESENTERS:

- Dr. Birendra Raj Pokharel
Country Director, ABILIS foundation
- Raju Basnet
President of Parents Federation of People with Intellectual Disabilities (PFPID), Nepal
Former General Secretary of Nation Federation of the Disabled Nepal (NFDN)
- Jamuna Mishra
Under Secretary at Ministry of Women, Children and Senior citizen, Nepal
Former Planning officer at National Planning Commission
- Dhana Kumari Sunar
Vice President of Down Syndrome Society Nepal (DSSN)
- Sanju Nepali
Regional Inclusive Education Field Specialist for Nepal, India and Sri Lanka,
Handicap International
- Pranay Burde (INDIA)
Self-Advocate
Employee at Hotel Grand Hyatt, Mumbai
- Dr. Dibya Dawadi
Center of Education and Human Resource Development
Ministry of Women, Children and Senior citizen
- Seema Rai
Inclusion coach at Grand Academy
Education Director at Grand Education Foundation Nepal
- Dr. Carly Lassig (AUSTRALIA)
Lead Education Consultant,
Down Syndrome Queensland
- Firelle Al Jubeh (UK/PALESTINE)

Self-Advocate
Actor educated in the UK

- Cameron Fernandez (USA)
Self- Advocate
IDEAL program student at Georgia State University
- Viviana Fernandez (USA)
Fellow at center for leadership in disability, Georgia State University
Board member of GA government council for developmental disabilities
Former board member of National Down Syndrome Congress

KEY NOTE SPEAKERS:

- Kaladhar Bhandari
President of Blind Youth Association Nepal (BYAN), highlighted the importance of inclusive education and livelihood opportunities for people with disabilities.
- Nira Adhikari
Under Secretary, Department of Women and Children, highlighted the importance of inclusive education and livelihood opportunities for people with disabilities.

SPECIAL GUESTS:

OPENING SESSION

The opening ceremony was graced by the presence of esteemed guests, including

- Mr. Prakash Panta
Member of Parliament
- Ms. Anita Ghimire,
Vice President of National Federation of the Disabled Nepal (NFDN).

CLOSING SESSION

The closing ceremony was graced by the presence of special guests, including

- Ms. Jane Krill Thompson,
Early Intervention and Education Consultant, USA
- Mr. Manoj Bhatta,
Member Secretary, Social Welfare Council, Nepal

- Ms. Riina-Riikka Heikka
Finland's Ambassador to Nepal
- Mr. Devi Dutta Acharya,
President, National Federation of the Disabled Nepal (NFDN)
- Ms. Felicity Volk,
Australia's Ambassador to Nepal

SYMPOSIUM PROGRAM:

DAY 1

20 MARCH 2023 / मिति २०७९ चैत्र ६ गते

SESSION I: REGISTRATION AND OPENING SESSION

SN	Event	Time
1	Arrival of Participants	8:00 AM
2	Registration and Breakfast	8.00AM - 8.30AM
3	All Participants seated down for the Opening Session	8:40 AM
4	Arrival of Guests	8:45 AM
5	Lighting the Lamp	
6	National Anthem -DSSN Students	
7	Welcome Remarks and Overview of the Symposium – Ms. Shila Thapa, President, Down Syndrome Society, Nepal	
8	Remarks – Mr. Ram Prashad Subedi, Education Officer, KMC	
9	Remarks – Mr. Khyam Raj Tiwari, Chairperson, Ward No 26, KMC	
10	Opening Remarks –Mr. Prakash Panta, MP, National Assembly	

SESSION II: PRESENTATIONS

SN	Event	Time
1	Keynote Speech –Mr. Kaladhar Bhandari	9:30 AM
2	Livelihood (Virtual)- Viviana & Cameron Fernandez (USA)	10:00 AM
3	Experience Sharing on Livelihood (Virtual) –Mr. Pranay Burde (India)	10:30 AM

4	Policy on Livelihood and Inclusive Education –Ms. Jamuna Mishra (Nepal)	11:00 AM
5	Inclusive Education –Ms. Seema Rai (Nepal)	11:30 AM
6	Inclusive Education - Mr. Raju Basnet (Nepal)	12:00 PM
7	Inclusion in education for learners with disabilities in post COVID context – Dr. Birendra Raj Pokharel (Nepal)	12:30 PM
8	LUNCH BREAK	1:00 PM
9	Sharing -Parent's Perspective –Ms. Dhana Kumari Sunar (Nepal)	2:00 PM
10	Livelihood / Self Advocacy (Virtual) - Ms Firielle Al Jubeh (Palestine/UK)	2:30 PM
11	WRAPPING UP THE DAY'S SESSION - Mr Mukunda Dahal (Nepal)	3:00 PM

DAY 2

21 MARCH 2023 / मिति २०७९ चैत्र ७ गते

SESSION I: PRESENTATIONS

SN	Event	Time	Remarks
1	Inclusive Education -Research paper findings on Special Schools – Ms. Carly Lassig (Australia)	9:15 AM	
2	Overview of the Day's Session – Mr. Mukunda Dahal (Nepal)	9:45 AM	
3	Inclusive Education - Ms. Sanju Nepali (HI)	10:00 AM	
4	Livelihood - Ms. Devu Parajuli (Nepal)	10:30 AM	
5	Inclusive education - Ms. Divya Dawadi (Nepal)	11:00 AM	
6	Keynote Speech - Ms. Nira Adhikari (Nepal)	11:30 AM	
7	LUNCH BREAK	12:00 PM	

SESSION II: CLOSING SESSION

SN	Event	Time	Remarks
1	All Participants seated down for the Closing Session	12:50 PM	

2	Arrival of the Guests	1:00 PM	
3	National Anthem - DSSN Students		3 min
4	Welcome Remarks - Mr. Pardesh Aryal (Self Advocate)		3 min
5	Overview of the Closing Session -Ms. Luja Shrestha (Self Advocate)		5 min
6	Symposium Out-brief –Mr. Mukunda Dahal		5 min
7	Citing of the World Down Syndrome Day Message - Ms. Namrata Niraula		5 min
8	World Down Syndrome Day Special Presentation -DSSN Students		10 min
9	Remarks – Ms. Jane Krill Thompson, Early Intervention and Education Consultant, USA		5 min
10	Remarks – Ms. Maggi Shah, industrialist, and social worker		5 min
11	Remarks – Ms. Riina-Riikka Heikka, Finland's Ambassador to Nepal		5 min
12	Remarks – Mr. Devi Dutta Acharya, President, NFDN		5 min
13	Certificate Distribution		10 min
14	Remarks –Ms. Felicity Volk, Australia's Ambassador to Nepal		5 min
15	Vote of Thanks –Ms. Shila Thapa, President, Down Syndrome Society, Nepal		5 min
16	Closing Remarks –Mr. Manoj Bhatta, Member Secretary, Social Welfare Council		5 min

The program was designed to discuss and share insights on inclusive education and livelihood opportunities for people with disabilities. The opening ceremony was held on March 20th, and the closing ceremony was held on March 21st, 2023. The symposium was attended by around 120 participants from various sectors, including disability rights activists, educators, government officials, NGOs, and community members.

PROCEEDINGS:

The opening ceremony was graced by the presence of esteemed guests, including Mr. Prakash Panta, Member of Parliament, and Ms. Anita Ghimire, Vice President of National Federation of the Disabled Nepal (NFDN). Ms. Shila Thapa, President of Down Syndrome Society Nepal (DSSN), welcomed the guests and gave an overview of the symposium.

The keynote speakers, Mr. Kaladhar Bhandari, President of Blind Youth Association of Nepal (BYAN) and Ms. Nira Adhikari, Under Secretary, Department of Women & Children, highlighted the importance of inclusive education and livelihood opportunities for people with disabilities.

The presentations covered topics related to livelihood and inclusive education, and were delivered by speakers from Nepal, India, the USA, and Palestine/UK. The presentations were diverse in nature, covering various aspects of inclusive education, livelihood, and disability rights.

Ms. Viviana Fernandez from the USA along with her son, a self-advocate with Down Syndrome, Cameron Fernandez shared their story on livelihood experiences and success stories virtually, followed by Mr. Pranay Burde from India, who gave us his experience on how he has led an inspiring livelihood journey and shared all the achievements as a proud self-advocate with Down Syndrome.

Ms. Jamuna Mishra, Undersecretary of Women Children and Senior citizen from Nepal spoke about policies related to livelihood and inclusive education. Ms. Seema Rai, Education Director at Grand Education Foundation and Mr. Raju Basnet, President of Parent Federation of Persons with Intellectual Disabilities (PFPID) both from Nepal, presented on inclusive education, providing insights into the importance of inclusive education and how it can be implemented. Dr. Birendra Raj Pokharel, Country Director ABILIS foundation, from Nepal presented on inclusion in education for learners with disabilities in the post-COVID context, highlighting the challenges faced by learners with disabilities and the need for more inclusive policies.

The session concluded at 1 PM with the dispersion of guests for lunch. The lunch break lasted for an hour. Guests were instructed to proceed to the designated lunch area.

The second session started with Ms. Dhana Kumari Sunar, Vice President of Down Syndrome Society Nepal (DSSN) from Nepal sharing the parent's perspective on inclusive education, discussing the challenges faced by parents and how inclusive education can benefit their children. Ms. Firielle Al Jubeh a self-advocate from Palestine/UK shared her valuable insights and livelihood experiences on livelihood, key tips and motivation for self-advocacy virtually, providing insights into how individuals with disabilities can become self-advocates and lead independent lives.

The presentations were informative and provided insights into various aspects of inclusive education and livelihood, marking the end of Day 1.

The 2nd day began as Dr. Carly Lassig, Lead education Consultant from the USA presented a research paper finding on special schools, which was very insightful and well appreciated while Mr. Padam Mahar from Handicap International presented on inclusive education. Ms. Devu Parajuli, General Secretary of Nepal Disabled Women Association and Dr. Divya Dawadi, Center of Education and Human Resource Development, both from Nepal, provided very thoughtful insights on livelihood and inclusive education, respectively.

This session was concluded by highlighting how the symposium provided a platform for individuals from different countries to come together and share their experiences, research, and ideas on inclusive education, livelihood, and disability rights as the guests dispersed for Lunch at 1 PM.

The closing ceremony was graced by the presence of special guests, including Ms. Jane Krill Thompson, Early Intervention and Education Consultant, USA; Ms. Maggi Shah, entrepreneur, industrialist, and social worker; Ms. Riina-Riikka Heikka, Finland's Ambassador to Nepal; Mr. Devi Dutta Acharya, President, National Federation of the Disabled Nepal (NFDN); and Ms. Felicity Volk, Australia's Ambassador to Nepal.

The citation of the Honorable President of Nepal World Down Syndrome Day Message was read by Ms. Namrata Niraula, Teacher at Satyam Day Care Center (SDCC).

The World Down Syndrome Day special performance by DSSN students was well-received by the audience. The event concluded with the vote of thanks by Ms. Shila Thapa, President of Down Syndrome Society Nepal (DSSN).

GLIMPSES OF SYMPOSIUM (GROUPED):

Opening Ceremony

Lamp Lighting

National Anthem - DSSN Self Advocates

Ms. Anita Ghimire
Vice President, NFDN
(Chief Guest)

Mr. Prakash Panta
Member of Parliament
(Chief Guest)

Day 1 - Chief Guests

Key-note Speaker :
Mr. Kaladhar Bhandari

Key-note Speaker:
Ms. Nira Adhikari

Self Advocate:
Mr. Pradesh Aryal

GLIMPSES OF THE SYMPOSIUM (GROUPED):

Ms. Jane Krill Thompson -
Chief Guest

Ms. Riina-Riikka Heikka -
Chief Guest

Ms. Felicity Volk - Chief
Guest

Mr. Manoj Bhatta - Chief
Guest

Mr. Devi Dutta Acharya -
Chief Guest

Day 2 - Chief Guests

Ms. Shila Thapa -
President, DSSN

Mr. Mukunda Dahal -
Program Brief

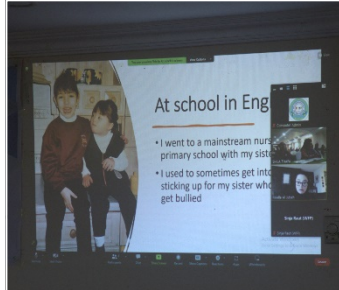

Self Advocate:
Ms. Luja Shrestha

GLIMPSES OF SYMPOSIUM (GROUPED):

Virtual Presentation - USA

Virtual Presentation - UK

Virtual Presentation - India

Ms. Jamuna Mishra
Policy in Livelihood & IE

Ms. Seema Rai
Inclusive Education

Mr. Raju Basnet -
Inclusive Education

Dr. Birendra Raj Pokhrel -
Inclusion in Education
Post-covid

Ms. Dhana Kumari Sunar
- Parent's perspective

Mr. Padam Mahar -
Inclusive Education

GLIMPSES OF SYMPOSIUM (GROUPED):

Dr. Divya Dawadi -
Inclusive Education

Ms. Devu Parajuli -
Livelihood

Ms. Namrata Niraula -
Citation of Hon'ble
Presidents Message

Self Advocate Activity

Self Advocate Activity

Self Advocate Activity

Group Photo

Group Photo

Group Photo

Down Syndrome Society Nepal

Date: 2079 Chaitra 7th

World Down Syndrome Day was celebrated on 7th Chaitra in Nepal.

World Down Syndrome Day has been celebrated globally on March 21, following the recognition of this day by United Nations in 2012. The theme for 2023, "With Us, not for Us," aims to promote the idea that people with Down Syndrome, as well as those with other conditions, are equal members of society and should be included in all aspects of life. All individuals, including those with Down Syndrome or any other condition, are equal and should be treated with dignity and respect. Everyone has the right to live their life to the fullest, and no one should be excluded or marginalized based on their condition.

There is a reason why March 21 is chosen for this day. Normally, the 46 chromosomes in the human body are divided into 23 pairs, while in Down syndrome, there are usually three chromosomes instead of two in the 21st pair, so this condition is also called trisomy 21 in English. Down Syndrome Day has been celebrated in Nepal since 2006. Its center was established in 2006 with the aim of making the access and availability of proper education, health and other services effective and organized for the first time by taking two children with Down syndrome. Since 2010, the organization has been promoting advocacy and awareness of Down Syndrome more vigorously throughout the country through various programs.

Down Syndrome Society Nepal is playing a leading role in identifying issues affecting the daily lives of people with Down Syndrome. Out of which, the prominent issues being Inclusive Education & Livelihood. A two-day symposium was organized covering the topics of inclusive education and livelihood, in which a total of 12 experts including eight experts from the country and four from abroad presented their knowledge, experience and questions. About 120 stakeholders from across the country participated in the event including representatives of various organizations.

After receiving experiences and suggestions through this program, Down Syndrome Society Nepal has prepared a memorandum with the aim of strengthening the inclusion of people with intellectual disabilities and Down Syndrome in the fields of education and livelihood. The memorandum focuses on eliminating the challenges that exist in the present day and ensuring the future of these individuals by making them self-reliant. To achieve this goal, the memorandum recommends strengthening the implementation of regulations and ensuring that they are checked and corrected as needed. By doing so, the society hopes to create a more supportive environment that will help individuals with intellectual disabilities and Down Syndrome to succeed and thrive.

President,

Shila Thapa

डाउन सिण्ड्रोम समाज नेपाल

मिति: २०७९ चैत्र ७ गते

नेपालमा चैत्र ७ गते विश्व डाउन सिण्ड्रोम दिवश मनाईयो ।

मार्च २१ तारीखलाई विश्व डाउन सिण्ड्रोम दिवशको रूपमा संसारभर मनाईदै आएको छ । संयुक्त राष्ट्र संघले सन २०१२ मार्च २१ तारीखलाई विश्व डाउन सिण्ड्रोम दिवसको मान्यता दिए पश्चात यो दिवश संसारभरी मनाईदै आएको छ । यस वर्षको विश्व डाउन सिण्ड्रोम दिवश चैत्र ७ गतेको दिन **हामी संगै हौं, हाम्रो लागि हैन** भन्ने नारा सहित मनाईएको छ । यसको साब्दिक अर्थ हामी डाउन सिण्ड्रोम लगायत अन्य सबै अवस्थाका ब्यक्तिहरु समान हौं र कोहि पनि कसैको लागि यो संसारमा आएको हैन हो ।

मार्च २१ तारीख नै यो दिवशको लागि रोजाईमा पर्नुको छुट्टै कारण छ । साधारणतया मानिसको शरीरमा कोषभित्र रहने ४६ वटा क्रोमोजोमहरु २३ जोडिमा बिभाजित भएर रहेका हुन्छन् भने डाउन सिण्ड्रोम अवस्थामा सामान्यतया २१औं जोडिमा दुईको ठाउँमा तिनओटा क्रोमोजोम रहेको हुन्छ, त्यसैले यस्तो अवस्थालाई अंग्रेजीमा ट्राईसोमी २१ पनि भनिन्छ ।

नेपालमा डाउन सिण्ड्रोम दिवश सन २००६ देखि नै मनाउन शुरु भएको हो । डाउन सिण्ड्रोम अवस्थाका दुईजना बच्चाहरु लिएर पहिलो पटक उनीहरुलाई उचित शिक्षा, स्वास्थ्य तथा अन्य सेवाहरुमा पहुच तथा उपलब्धतालाई प्रभावकारी र ब्यवस्थित बनाउने उदेश्यले यसको केन्द्र सन २००६ देखि स्थापना भएको थियो । सन २०१० बाट यसलाई अझ बढी सशक्त ढंगले देशका बिभिन्न स्थानहरुमा प्रचारप्रसार लगायत बिभिन्न कार्यक्रमहरु मार्फत वकालत तथा चेतना फैलाउने काम भएको थियो ।

यस कार्यमा डाउन सिण्ड्रोम समाज नेपालले अग्रणि भुमिका खेल्दै आएको छ । यस समाजले डाउन सिण्ड्रोम अवस्थाका ब्यक्तिहरुको दैनिक जिवनमा अशर पारीरहेको बिषयहरु मध्ये प्रमुख देखिएको समावेशि शिक्षा र आजिविका बिषयहरुलाई समेटेर दुई दिने सिम्पोजियम आयोजना गरेको थियो, जसमा स्वदेशका आठ जना बिषयबिज्ञहरु तथा बिदेशबाट चार जना गरी जम्मा १२ जना बिज्ञहरुले यसको बिभिन्न पक्षहरु समेटेर आफ्नो ज्ञान, अनुभव तथा सोधपत्रहरु पेश गर्नु भएको थियो । उक्त कार्यक्रममा करीव १२० जना देशभरीका सरोकारवाला संघ संस्थाहरुका प्रतिनिधीहरुको उपस्थिती रहेको थियो ।

यस कार्यक्रम मार्फत प्राप्त हुन आएका अनुभव तथा सुझावहरुलाई संकलन गरेर डाउन सिण्ड्रोम समाज नेपालले ज्ञापन पत्र तयार गरी हालको दिनमा देखिएका चुनौतिहरुलाई निराकार गरी भविष्यमा बौद्धिक अपांगता तथा डाउन सिण्ड्रोम अवस्थाका ब्यक्तिहरुको समावेशि शिक्षा तथा आजिविकाका क्षेत्रहरुलाई सशक्त बनाएर उनीहरुको भविष्यलाई सुनिश्चित तथा आत्मनिर्भर बनाउने तर्फ नितिनियम लगायत कार्यान्वयन पक्षलाई पनि बलियो बनाउने लक्ष लिएको छ ।

अधक्ष्य

शिला थापा

PRESENTER: DR. BIRENDRA RAJ POKHAREL

TOPIC: INCLUSION IN EDUCATION FOR LEARNERS WITH DISABILITIES IN POST COVID CONTEXT

Outline of Presentation:

1. What is Inclusion in Education?

- learner matters equally
- The right to receive relevant, equitable and effective educational opportunities.
- All learners have learning capabilities
- need different types of support.
- is reinforced by the 2030 Agenda for Sustainable Development
- Goal 4 (SDG4), which calls upon education systems
- 'to ensure inclusive and equitable quality education and promote lifelong learning opportunities for all'
- UNESCO's comprehensive guide for ensuring inclusion and equity in education.

2. What are the basis for Inclusion in education for learners with Disabilities in Nepal?

- The existing educational policy and practice from the perspective of persons with disabilities, their families and organizations
- Commitments towards National and International Legislation and Human Rights Instruments
- Local policy and practice in Education.
- Ensure children with disabilities' access to education while implementing the school sector plan (2021-2030).
- Evolving concept of inclusion in education in post COVID context for children and youth with disabilities.

3. How does accessible ICT plays roles in Education?

- ICTs should be accessible
- Access of course materials through remote devices,
- Online digital repositories for lectures, course materials, and digital library,

- Online/ cloud based academic management systems,
- Employing the flipped classroom concept,
- Making use of handheld computers, tablet computers, DAISY players,
- Open Online Courses.

4.What was the impact of Covid in access to education?

- Data challenges:
 - The national classification inconsistent with WHO ICF
 - Learners with psychosocial disabilities and learning disability not identified
- Huge drop out between lower basic level (39,820) and upper basic level (12,546),
- Lack of Capacity of Resource Classes
- Teachers Lack Capacity
- Lack of Accessibility measures
- Cross-sectional Deprivation
- Parent's Concerns

5. What do we recommend?

- Used technology in learning in Covid situation:
 - promote an engaging learning environment
 - Gamified Learning
 - Virtual classrooms
 - Create Student Websites
 - Online Discussion
 - Use Social Media
- What we heard:
 - “The school is not ready to accept me because of my physical disabilities”
 - “My fear for sending my son to school was more associated with the doubt that my daughter who has no disability would be unnecessarily ridiculed or blamed, may affect her marriage chances”

- “Social stigma is differently affecting men and women in Muslim community because of the religious beliefs”
- “My physical movement and social participation is confined within the boundary of the house; I can't continue the school since my parents are not willing to put me at risk of violence”
- The impact in education of learners with disabilities:
 - Limited accessible teaching materials, and lack of assistive devices create barriers for access to education for children with disabilities.
 - Many children with disabilities were not enrolled in school before the onset of the pandemic and many children with disabilities who were enrolled, have not gone back to school
 - Protective measures put in place to combat the pandemic create barriers for children with disabilities.
 - Face masks creates additional barriers for children who are deaf and are hard of hearing
 - Children with intellectual disabilities particularly, might not understand need for masks
 - Children with autism spectrum condition might face difficulties to the change of routine to having to wear masks
 - Use of hand sanitizer is difficult for those having single arm or without arms.
 - Blind and Deafblind persons face difficulties to identifying where the sanitizer is placed.
- What we heard:
 - “The school is closed and my daughter is staying at home, she demands my time, I am compelled to close my small shop which has limited my income. I tried to bring my daughter together in the shop but even the regular consumers didn't enter to the shop, they are reluctant to face my daughter's gesture”
- Best practice of Local actors:
 - Kohalpur Municipality has adopted the “Inclusive Education Policy” in the local level which is considered as an exemplary initiative.
 - DECN has established Cerebral Palsy Center to support children with cognitive disabilities who are deprived of education in Baijanath Municipality.
 - The Center has collaborated with International knowledge experts on alternate communication tools and building capacity of the teachers for facilitating children with cognitive disabilities to develop communication skills which will facilitate their full participation in education.

6. Key Recommendations:

- Local level:
 - Education authorities should work with Organizations of Persons with Disabilities (OPDs) to adapt Inclusive Education Policy
- Provincial level:
 - Build capacity of school management committees, regular teachers and staff schools in cooperation with OPDs.
 - Reform the curriculum and textbooks to better support inclusive pedagogy
- Federal level:
 - Improve data collection of children and youth with disabilities both in and out of school
 - Sensitize government actors, policy makers, engineers, school management and teachers about the necessity and mechanism to make school physically accessible
 - Prioritize promotion of fully inclusive education ensuring that the needs of all at risk of exclusion are considered.
 - Ratify the Marrakesh Treaty to provide copyright exemption for the production of accessible books.

PRESENTER: RAJU BASNET

TOPIC: समावेशी शिक्षा

1. वर्तमान अवस्था:

- विश्वमा १ देखि १४ वर्ष उमेरका झण्डै ९ करोड ३० लाख अपाङ्गता भएका बालबालिकाहरू छन् (UNICEF)।
- ९० प्रतिशत भन्दा बढि विद्यालय बाहिर छन् (UNICEF)
- ५ वर्ष वा सो भन्दा माथिका अपाङ्गता नभएका बालबालिकाको विद्यालय उपस्थिति दर ७० प्रतिशत हुँदा भएका बालबालिकाको ४० प्रतिशत मात्र छ । (पेज ९६)
- अपाङ्गता भएका बालबालिकाको विद्यालय छोड्ने दर नभएका बालबालिकाको तुलनामा निकै उच्च छ ।
- अतिअशक्त, पूर्ण अशक्त, बौद्धिक अपाङ्गता भएका, अटिजम प्रभावित बालबालिकाहरूको विद्यालयमा पहुँच असाध्यै न्युन छ
- ६० % बाल बालिका खास गरी बौद्धिक अपाङ्गता मनोसामाजिक अपाङ्गता बहिरा दृष्टिबिहिन र बहु अपाङ्गता बाल बालिका शिक्षाको अवसरबाट बन्चित भएका छन् । श्रोत: Living condition report 2016
- स्रोत कक्षाहरूको सञ्चालन, लेखाजोखा केन्द्रहरूको स्थापना, ब्रेल लिपी र पहुँचयुक्त पाठ्यपुस्तक साथै साङ्केतिक भाषाका पाठ्यपुस्तकको आंशिक व्यवस्था गरिएको
- हाल दृष्टिविहीन, वहिरा तथा सुस्त श्रवण एवं बौद्धिक अपाङ्गता गरि ३८० स्रोत कक्षा, ३२ विशेष विद्यालयहरू र २२ एकीकृत विद्यालयहरू सञ्चालनमा रहेका
- प्रारम्भिक बाल शिक्षादेखि माध्यमिक तहसम्म विभिन्न किसिमका अपाङ्गता भएका ७४,८२९ विद्यार्थी अध्ययनरत

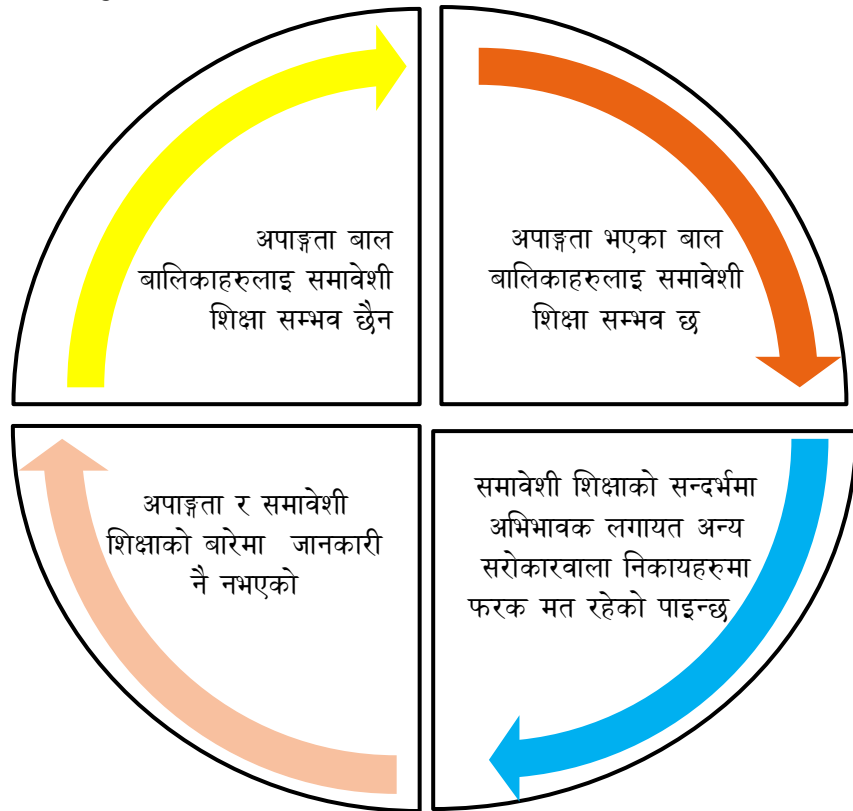
- 'मेरो बच्चालाइ गाँउको बिद्यालयमा भर्ना गर्न अस्विकार गरियो उहाँहरुले भन्नु भयो अरु बच्चाहरुसँग सँगै राखी यस बच्चालाइ अध्यापन गराउन सकिदैन ।' रुपन्देहीका अभिभावकको भनाइमा आधारित समावेशी भनेर शुरु गरिएका बिध्यालयले पनि समावेशी बातावरण श्रृजना गर्न सकेनन सिन्टेफ रिपोर्ट

श्रोत : Living condition report 2016

2. समावेशी शिक्षा:

- शिक्षा अपाङ्गता, संस्कृति र लिङ्गको आधारमा बिभेदकारी हुनु हुँदैन यो सर्बमान्य सिद्धान्त हो ।
- शिक्षामा कुनै किसिमको अपेक्षा राख्नु हुँदैन यो नैसर्गिक अधिकार हो ।
- सास्कृतिक रुपमा महत्व दिएको पाठयक्रम सबैखाले बिध्यार्थीहरुको आफ्नो उमेर अनुसारका दौतेरीसँग बसी अध्ययन गर्न पाउनु पर्दछ ।
- सिकाइमा बिबिधतामा जोड दिनु पर्दछ (आत्मसाथ) (Keith Ballard, 1997)
- माथिका सबैभन्दा अझ महत्वपुर्ण कुरा समावेशी शिक्षा एउटा यस्तो स्वीकार्य दर्शन हो जहाँ सबै ब्यक्तिहरुलाइ महत्व दिइन्छ र सम्मानजनक ब्यवहार गरिन्छ। (Carrington, 1999 Australia).

3. समावेशी शिक्षा सम्बन्धी बुझाईको अवस्था:

4. अधिकारकर्मीहरुको भनाइ:

5.

6. सरकारको भनाइ:

7. संघीय सरकार:

- दक्ष जनशक्ति उत्पादन र भएका जनशक्तिको व्यवस्थापन गर्नु पर्दछ ।
- पहुँचयुक्त बैकल्पिक सूचना प्रविधिको बिकास र प्रयोगमा जोड दिनु पर्दछ ।
- अपाङ्गताको बिबिधता अनुसार अनुकूल मूल्याङ्कन, परीक्षा प्रणाली र खोज, अनुसन्धानलाई बढाउनु पर्दछ ।
- मुल पाठ्यक्रममा अपाङ्गता र समावेशी शिक्षाको अध्याय समावेश गर्ने
- बिश्वका उदाहरणिय मानिएका समावेशी शिक्षाका नमुनाहरु प्रयोगमा ल्याउने प्रयास गर्ने
- अध्यापनमा नयाँ प्रविधिहरुको उपयोग
- जीवन उपयोगी शिक्षामा जोड दिने
- खुल्ला बिद्यालय अवधारणाको कार्यान्वयन

8. प्रदेश सरकार:

- अध्यापन प्रणालीमा बैकल्पिक उपायहरु नयाँ प्रविधिहरुको प्रयोग गर्नु पर्दछ ।
- समावेशी शिक्षा सम्बन्धी नमूना सीप र राम्रा अभ्यासहरुलाई एकितृत गरी नीतिगत रुपमा व्यवस्थापन गर्ने ।
- श्रोत कक्षामा आवश्यक सामग्री, अनुगमन तथा मुल्यांकन
- अपाङ्गता र समावेशी शिक्षा सम्बन्धी अनुसन्धान
- ब्यक्तिगत सहयोगी र अभिभावक शिक्षा कार्यक्रम
- मौजुदा नीतिगत ब्यवस्थाको प्रभावकारी कार्यान्वयन र अनुगमन मुल्यांकनको संयन्त्र

9. स्थानीय सरकार

- शैक्षिक अवसरमा परिवार, समुदाय, शिक्षक र विद्यालयले जिम्मेवारी बोध गर्नु गराउनु पर्दछ ।
- अपाङ्गता भएका बालबालिकाहरुको तथ्याङ्क तथा सूचना व्यवस्थापन गर्नु पर्दछ ।
- अपाङ्गता भएका बाल बालिकाहरु स्रोत कक्षा र बिषेश कक्षामा मात्र सिमित नगरी सबै बिद्यालयमा भर्ना गर्ने वतावरण बनाउनु पर्दछ ।
- अतिरिक्त क्रियाकलापमा सहभागिता कमी
- शिक्षालाई लाभसँग मात्र नजोडि ज्ञान र सीपसँग पनि जोडेर हेर्ने जनचेतना बढाउनु पर्दछ ।
- परिवार र समाजमा शिक्षा हासिल गर्नु प्रमाण पत्र लिनु मात्र हैन भन्ने सोचको विकास हुने खालका कार्यक्रमको आवश्यकता छ ।

10. OPD/ नागरिक समाज:

- सीप, दक्षता र नमूना कार्यहरुको एकिकृत ब्यावस्थापन
- संघसंस्थासँग व्यवस्थित र नतिजा उन्मुख साझेदारी
- अध्ययन र अनुसन्धानमा जोड
- लेखाजोखा प्रणालीको क्षमता विकास
- संसमावेशी शिक्षा कार्यान्वयनको स्पष्ट खाका
- सर्वमान्य ढाँचाको विद्यालयको भौतिक संरचना र वातावरण विकास गरिनु पर्ने
- पर्याप्त छलफल, अन्तरक्रिया र समबुझाइ

PRESENTER: DR. DIVYA DAWADI

TOPIC: समावेशी शिक्षाको विद्यमान नीतिगत व्यवस्था, कार्यक्रम (अपाङ्गता भएका बालबालिकाहरुका लागि केन्द्रित)

प्रस्तुतीकरणका बुँदाहरु:

- शैक्षिक अवस्था
- समावेशी शिक्षाका प्रमुख नीतिगत व्यवस्था
- समावेशी शिक्षाका कार्यक्रम
- समस्या तथा चुनौति
- डाउन सिन्ड्रोम भएका बालबालिकालाई सिकाइ र विकामा सहयोग गर्ने तरिका

1. शैक्षिक अवस्था:

विद्यार्थी संख्या - 7095435 [1 to 12]	अपाङ्गता भएका – 66551 [1 to 12]
जम्मा विद्यालय - 34,816 जम्मा विद्यार्थी - ECD सहित 8105630	33 विशेष विद्यालय (बौद्धिक अपाङ्गता तर्फ ११४) 23 एकिकृत विद्यालय 380 स्रोतकक्षा (बौद्धिक अपाङ्गता तर्फ १२४) र केही गैससले संचालन गरेका कार्यक्रम र केही स्थानीय तहबाट समेत अनुमति पाएका
जम्मा 36498 ECD Including Pre- primary school 1105561 विद्यार्थी	अपाङ्गता भएका बालबालिका – 3272 ECD Including Pre- primary school

2. समावेशी शिक्षाका सन्दर्भमा नीतिगत व्यवस्था:

२००६ संयुक्त राष्ट्रसंघको अपाङ्गता भएका ब्यक्तिहरुको अधिकार सम्बन्धी महासन्धि:

धारा – २४

- शिक्षा सम्बन्धी अधिकारको ब्यबस्था गरि सबै तहमा समावेशी शिक्षा प्रणाली सुनिश्चित गर्ने

- अनिवार्य, निःशुल्क, समुदायमै प्राथमिक शिक्षाको व्यवस्था
 - उनिहरुको शिक्षाका लागी बैकल्पिक माध्यमहरु जस्तो ब्रेल, सांकेतिक भाषा र अन्य शैक्षिक सामग्रीहरुको व्यवस्था
 - सांकेतिक भाषा र ब्रेलमा अपाङ्गता भएका लगायत अन्य शिक्षकहरु नियुक्त गर्ने, प्रशिक्षित गर्न उपयुक्त उपायहरु अवलम्बन , अपाङ्गता बारेको सचेतना र सञ्चारका उपयुक्त संबर्द्धनात्मक एवं वैकल्पिक उपाय, सञ्चारको माध्य तथा ढाँचा शैक्षिक प्रविधि र सामग्री समाहित भएको हुनुपर्ने
 - भेदभाव विना र अन्य व्यक्तिहरु सरह समान आधारमा अपाङ्गता भएको व्यक्तिहरु सामान्य शिक्षा, व्यावसायिक प्रशिक्षण, प्रौढ शिक्षा तथा आजीवन अध्ययनमा पहुँच प्राप्त गर्न सक्षम भएको सुनिश्चित गर्ने, यसका लागि अपाङ्गता भएको व्यक्तिहरुलाई मनासिव अनुकूलता प्रदान गरिएको सुनिश्चित गर्ने ।
3. संबैधानिक एवं नीतिगत व्यवस्था:
- नेपालको संविधान २०७२
 - समता रणनीति २०७१
 - शिक्षा ऐन तथा नियमावली
 - शिक्षक सेवा आयोग नियमावली
 - अपाङ्गता भएका व्यक्तिको अधिकार सम्बन्धी ऐन २०७४ (पहिलो संशोधन २०७५)
 - अनिवार्य तथा निशुल्क शिक्षा सम्बन्धि ऐन २०७५
 - अपाङ्गता परिचय पत्र वितरण कार्यविधि २०७५
 - राष्ट्रिय शिक्षा नीति २०७६
4. नेपालको संविधान:
- धारा - ३१. शिक्षा सम्बन्धी हक
- प्रत्येक नागरिकलाई आधारभूत शिक्षामा पहुँचको हक हुनेछ ।
 - प्रत्येक नागरिकलाई राज्यबाट आधारभूत तहसम्मको शिक्षा अनिवार्य र निःशुल्क तथा माध्यमिक तहसम्मको शिक्षा निःशुल्क पाउने हक हुनेछ ।
 - अपाङ्गता भएका र आर्थिक रुपले विपन्न नागरिकलाई कानुन बमोजिम निःशुल्क उच्च शिक्षा पाउने हक हुनेछ ।
 - दृष्टिविहीन नागरिकलाई ब्रेललिपि तथा बहिरा र स्वर वा बोलाइ सम्बन्धी अपाङ्गता भएका नागरिकलाई साङ्केतिक भाषाको माध्यमबाट कानुन बमोजिम निःशुल्क शिक्षा पाउने हक हुनेछ ।
 - नेपालमा बसोबास गर्ने प्रत्येक नेपाली समुदायलाई कानुन बमोजिम आफ्नो मातृभाषामा शिक्षा पाउने र त्यसकालागि विद्यालय तथा शैक्षिक संस्था खोल्ने र सञ्चालन गर्ने हक हुनेछ ।
5. शिक्षा ऐनमा भएको व्यवस्था:

मूल ऐनको दफा २ मा

(घ) १ क) “समावेशी शिक्षा” भन्नाले देहायको शिक्षा सम्झनु पर्छ

- दृष्टिविहीन, न्यून दृष्टियुक्त, बहिरा, सुस्त श्रवण, अटिज्म, बौद्धिक, शारीरिक वा अन्य अपाङ्गता भएका बालबालिकालाई नियमित शैक्षिक पद्धतिको अधीनमा रही दिइने शिक्षा,
- सामाजिक, आर्थिक वा भौगोलिक कारणले पछाडि पारिएका व्यक्तिलाई विभेदरहित वातावरणमा दिइने शिक्षा ।

6. अनिवार्य तथा निशुल्क शिक्षा सम्बन्धि ऐन २०७५:

- दफा ३. शिक्षा प्राप्त गर्ने अधिकार (समतामुलक पहुँच, विभेद गर्न नपाइने)
- दफा ६. अनिवार्य तथा निशुल्क शिक्षा - ५ देखी १३ बर्षका लाई अनिवार्य आधारभुत तहकोशिक्षा
- दफा ७. बालबालिका भर्ना गराउन पर्ने -उमेर अनुसारको कक्षामा,पायक पर्ने विद्यालयमा, अभिभावकले, अवासीय विद्यालयको व्यवस्था
- दफा ८. पायक पर्ने विद्यालयबाट शिक्षा प्राप्त गर्ने –अभिभावकको वासस्थानबाट पायक पर्ने विद्यालयमा आधारभूत र मावि तहको शिक्षाको अधिकार हुनेछ
- दफा ९. भर्ना गर्न इन्कार गर्न नहुने - आर्थिकरूपले विपन्न र अपाङ्गता भएका बालबालिकालाई नीजको पायक पर्ने विद्यालयमा भर्ना गर्नु पर्ने छ

7. विद्यालय शिक्षामा समता रणनीति, २०७१

समता रणनीतिका प्रमुख उद्देश्य

- शिक्षामा सबैका अर्थपूर्ण पहुँच स्थापित गर्ने,
- सबैको अर्थपूर्ण सहभागिता सुनिश्चतता गर्ने,
- सिकारुको अर्थपूर्ण सिकाइ उपलब्धि हासिल गर्ने वातावरण तयार गर्ने

8. अपाङ्गता भएका व्यक्तिको अधिकार सम्बन्धी ऐन २०७४:

- दफा २१- निशुल्क शिक्षा उपलब्ध गराउने सम्बन्धी व्यवस्था - १३ वटा उपदफा
- दफा २२- छात्रवृत्ति तथा अर्थिक सुविधा उपलब्ध गराउने सम्बन्धी व्यवस्था - २ वटा उपदफा
- दफा २३- अपाङ्गता भएका विद्यार्थीको गुणस्तरीय शिक्षामा पहुँच अभिवृद्धि गर्ने - ३ वटा उपदफा

9. अनिवार्य तथा निशुल्क शिक्षा सम्बन्धि ऐन २०७५:

- दफा ३. शिक्षा प्राप्त गर्ने अधिकार (समतामुलक पहुँच, विभेद गर्न नपाइने)
- दफा ६. अनिवार्य तथा निशुल्क शिक्षा - ५ देखी १३ बर्षका लाई अनिवार्य आधारभुत तहकोशिक्षा
- दफा ७. बालबालिका भर्ना गराउन पर्ने - उमेर अनुसारको कक्षामा,पायक पर्ने विद्यालयमा, अभिभावकले, अवासीय विद्यालयको व्यवस्था
- दफा ८. पायक पर्ने विद्यालयबाट शिक्षा प्राप्त गर्ने – अभिभावकको वासस्थानबाट पायक पर्ने विद्यालयमा आधारभूत र मावि तहको शिक्षाको अधिकार हुनेछ

- दफा ९. भर्ना गर्न इन्कार गर्न नहुने - आर्थिकरूपले विपन्न र अपाङ्गता भएका बालबालिकालाई नीजको पायक पर्ने विद्यालयमा भर्ना गर्नु पर्ने छ
10. दफा ३७. विवरण उपलब्ध गराउनु पर्ने:

- यस प्रयोजनको लागि प्रत्येक स्थानीय तहले आफ्नो क्षेत्रभित्र भएका मातृभाषी, दलित, अपाङ्गता भएका र आर्थिक रूपले विपन्न व्यक्तिहरूको विवरण अध्यावधिक गरी राख्नु पर्नेछ।

11. राष्ट्रिय शिक्षा नीति २०७६:

८. उद्देश्य:

- ८.४. प्राविधिक तथा व्यावसायिक शिक्षा र तालिमका अवसरहरूलाई व्यापक विस्तार गरी सबै इच्छुक नागरिकहरूका लागि समावेशी एवं समतामूलक पहुँच स्थापित गर्दै देश विकासका लागि योग्य,सक्षम, सीपयुक्त र उद्यमशील जनशक्ति तयार पार्नु।
- ८.७. सबै प्रकारका अपाङ्गता भएका व्यक्तिका लागि गुणस्तरीय शिक्षाको पहुँच सुनिश्चित गरी जीवनपर्यन्त शिक्षाका माध्यमबाट मर्यादित जीवन यापन गर्न सक्षम र प्रतिस्पर्धी नागरिक तयार पार्नु।

९. रणनीति:

- ९.८. प्राविधिक तथा व्यावसायिक शिक्षा र तालिममा पिछडिएका वर्ग, क्षेत्र र समुदायलाई समेट्न विशेष सहूलियत दिने नीति अख्तियार गर्ने। (८.४)
- ९.१६. भौतिक पूर्वाधार, पाठ्यक्रम तथा पाठ्यसामग्री, शिक्षण सिकाइ प्रक्रिया र मूल्याङ्कन प्रणालीलाई समावेशी एवम् अपाङ्गमैत्री बनाउने। (८.७)
- ९.१७. अपाङ्गता भएका बालबालिकाहरूको आवश्यकता र समावेशीकरणको सिद्धान्तका आधारमा विशेष शिक्षा र समावेशी शिक्षाका माध्यमबाट उपयुक्त शैक्षिक अवसरहरू उपलब्ध गराउने। (८.७)

१०. समावेशी र विशेष शिक्षा नीति:

- १०.२८ अपाङ्गता भएका बालबालिकाहरूको सिकाइ आवश्यकता पूरा गर्न समावेशी शिक्षा एवं विशेष शिक्षाका अवसर प्रदान गर्ने र जीवनोपयोगी तथा व्यावसायिक सीप विकासका लागि पाठ्यक्रम तथा पाठ्यसामग्रीमा अनुकूलन गर्ने।
- १०.२८.१. अपाङ्गता भएका, अशक्त र घरबाट विद्यालय आवतजावत गर्न असमर्थ तर विद्यालयमा अध्ययन गर्न सक्ने बालबालिकाका लागि पायक पर्ने स्थानमा आवश्यकताको आधारमा छात्रावाससहितको “विशेष विद्यालय” सञ्चालन गरिनेछ।
- १०.२८.४. साधारण अवस्थाका बालबालिकासँग बसेर अध्ययन गर्नसक्ने अपाङ्गता भएका बालबालिकाहरूका लागि अपाङ्गता गताको प्रकृति र स्तर अनुसार आवश्यक पर्ने सामग्रीहरू(जस्तै: ह्वील चेयर, छडी, ब्रेल पुस्तक, सांकेतिक चित्र आदि) को समुचित प्रबन्ध गरिनेछ।
- १०.२८.५. सबै प्रकारका अपाङ्गता भएका बालबालिकाहरू (शारीरिक अपाङ्गता, सुनाइ अपाङ्गता, दृष्टि अपाङ्गता, स्वर र बोलाई अपाङ्गता, मानसिक वा मनोसामाजिक अपाङ्गता, बौद्धिक अपाङ्गता, अनुवंशीय रक्तश्राव (हेमोफिलिया) सम्बन्धी अपाङ्गता, अटिजम अपाङ्गता र बहु अपाङ्गता) को पठनपाठनमा सहजता ल्याउन शारीरिक तथा बौद्धिक क्षमता अनुसारको अपाङ्गमैत्री भौतिक पूर्वाधार तथा सिकाइ वातावरणको प्रबन्ध गरिनेछ।

- १०.२८.६. सबै बालबालिकालाई सक्षम बनाउन बालबालिकाहरूको अवस्था र प्रकृति हेरी विशेष कक्षा तथा सुधारात्मक कक्षाको व्यवस्था मिलाइनेछ।
- १०.२८.७. अपाङ्गता भएका बालबालिका तथा व्यक्तिहरूको शिक्षा पाउने अधिकारलाई सुनिश्चित गर्न आवश्यक पाठ्यक्रम, पाठ्यपुस्तक तथा श्रव्य दृश्य र सहयोग सामग्रीमा विविधीकरण गरिनेछ।
- १०.२८.८. सुस्त श्रवण भएका बालबालिकालाई साङ्केतिक भाषा तथा दृष्टिविहिन र न्यून दृष्टि भएका बालबालिकालाई ब्रेल लिपिमा मात्र सीमित नगराई अन्य उपकरणको प्रयोगबाट सिक्न सक्ने सम्भाव्य विकल्पको खोजी गरी उपयुक्त अवसर प्रदान गरिनेछ।
- १०.२८.९. अपाङ्गताको प्रकृति अनुसार लचिलो पाठ्यक्रम तथा पाठ्यपुस्तक, वैकल्पिक सिकाइ सामग्री तथा शिक्षण विधिमा जोड दिनुको साथै विद्यार्थी मूल्याङ्कन प्रणालीलाई अपाङ्गता भएका बालबालिका अनुकूल बनाइनेछ।

12. समावेशी शिक्षाका लागि कार्यक्रमहरू:

- लेखाजोखा केन्द्रको व्यवस्था
- स्रोतकक्षा संचालन खर्चका बाषिक रुपमा
- निशुल्क ब्रेल पाठ्यपुस्तकको व्यवस्था
- आवासीय व्यवस्था
- अनुकूल सिकाइ सामग्री व्यवस्था - स्लेट, स्टाइस, रेडियो, पेनडाइभ, चित्र पुस्तक
- पहुँचका लागि छात्रवृत्ति कार्यक्रम
- शिक्षक तयारी (शिक्षकको पेशागत तालिम)
- छात्रा छात्रवृत्ति, लोपोन्मुख समुदायका बालबालिकाका लागि छात्रवृत्ति
- लेखाजोखा केन्द्र ६९ जिल्ला
- स्रोतकक्षाका लागि शैक्षिक सामग्री बाषिक रु १०,०००।
- स्रोतकक्षा व्यवस्थापन खर्चका लागि बाषिक रु १०,०००।
- स्रोतकक्षाका लागि आयाको तलव मासिक रु १३,४५०।
- अतिरिक्त क्रियाकलाप प्रति स्रोतकक्षा बाषिक रु ४०००।
- निशुल्क ब्रेल पाठ्यपुस्तकको व्यवस्था
- स्लेट स्टाइलस वितरण
- अपाङ्गता अनुकूलन मूल्यांकनको व्यवस्था र थप समयको व्यवस्था (शिक्षा नियमावली नियम ४७)
- अपाङ्गतामैत्री शैक्षिक तथा सन्दर्भ सामग्रीको विकास र वितरण
- अपाङ्गता अनुकूल मूल्यांकनको व्यवस्था र थप समयको व्यवस्था (शिक्षा नियमावली नियम ४७)
- श्रव्य दृश्य पाठ विकास र प्रशारण
- शैक्षिक सामग्री र चेतनामुलक सामग्री विकास
- अपाङ्गतामैत्री भौतिक संरचना निर्माण
- समावेशी शिक्षाको अवधारणा पत्रको विकास र प्रवोधिकरण
- शिक्षक नियुक्तिमा महिला जनजाति, आदिवासी, मधेशी, दलित, अपाङ्गता भएका व्यक्ति र पिछडिएको समुदायलाई आरक्षण तथा विशेष व्यवस्था
- सामाजिकिकरणमा जोड दिन गैरआवासीय छात्रवृत्ति एकमुष्ठ अग्रिम नै दिन सक्ने व्यवस्था
- पाठ्यक्रममा आवश्यक परिमार्जन
- सबै स्थानीय तहमा विद्यार्थी लेखाजोखा प्राविधिक समितिको व्यवस्था र कार्य विवरण निर्धारण

13. अपाङ्गता भएका बालबालिकाको शिक्षा कार्यक्रम:

- साँकेतिक भाषामा पाठ विकास

- यस आवमा सबै किसिमका अपाङ्गतालाई सम्बोधन हुने गरी सामग्री विकासको काम हुदै
- कक्षा ६ को सबै पाठ्यपुस्तकलाई Full Text Daisy/Epub प्रविधिमा निर्माण र Online Library मा अपलोड गर्ने
- Learning Portal र टेलिभिजनबाट प्रसारण हुने अपाङ्गता समावेशी सामग्रीको विकास
- अति अशक्त अपाङ्गता भएका बालबालिकाका लागि कक्षा सञ्चालन अनुदान चार वटा स्रोत कक्षाका लागि

14. समस्या तथा चुनौति:

- बौद्धिक अपाङ्गतालाई हेर्ने दृष्टिकोण नकारात्मक हुनु
- शिक्षक क्षमता विकास नहुनु
- स्रोत साधनको अभाव हुनु
- डाउन सिन्ड्रोम भएका बालबालिकाको तथ्याङ्क नहुनु
- पाठ्यक्रम अनुकूलन गर्न नसकिनु
- शैक्षिक सामग्रीको अभाव हुनु
- छात्रवृत्तिको लागि विभिन्न नीतिगत, संस्थागत तथा कार्यक्रमगत व्यवस्था रहँदा पनि छात्रवृत्तिको रकम न्यून हुनु,
- छात्रवृत्ति व्यवस्थापनको विषयमा कुनै विस्तृत र वैज्ञानिक अध्ययन अनुसन्धान नहुनु
- शिक्षामा डाउन सिन्ड्रोम भएका बालबालिकाको समावेशीकरणका कार्यक्रमको अभाव

15. डाउन सिन्ड्रोम:

- विश्वभर हरेक वर्ष अनुमानित रूपमा २ लाख २० हजार डाउन सिन्ड्रोम भएका बालबालिकाको जन्म हुन्छ।
- बालिकाहरूमा भन्दा बालकहरूमा बढी अर्थात १:२ अनुपातमा देखिन्छ।
- भारतमा वार्षिक वार्षिक करिब ३७ हजार डाउन सिन्ड्रोम भएका बालबालिका जन्मने तथ्याङ्क छ। त्यहाँ जन्मेका एक हजार जिउँदा शिशुमध्ये १.४ प्रतिशतमा डाउन सिन्ड्रोम भएका देखिएको।
- नेपालले डाउन सिन्ड्रोम भएका व्यक्तिहरूको भरपर्दो तथ्याङ्कीय आधार विकास गर्न बाँकी नै छ।
- जन्मजात मुटुमा प्वाल (५०%), रगतको क्यान्सर, हाएपोथारोइडिसम (hypothyroidism), आँखा, नाक, कान, घाटी, पेट-आन्द्रा, दाँतसम्बन्धी जस्ता धेरै चिकित्सासम्बन्धी समस्या देखिन्छन्।
- प्रारम्भिक सहयोग (विकासात्मक ढिलाइ वा बौद्धिक, शारीरिक अवस्थामा भएको क्षतिको कारणबाट उनीहरूको जीवनमा हुन आउने नकारात्मक असरलाई रोक्न गरिने प्रयास) द्वारा डाउन सिन्ड्रोम भएका बालबालिकाको सिकाइ र विकासमा सुधार ल्याई जीवनयापनमा सहयोग गर्नु पर्ने।
- वैयक्तिक सिकाइ आवश्यकता अनुसारको शिक्षा र उचित स्याहार दिइएमा केही सुधार गर्न सकिने हुन्छ।
- प्रारम्भिक सहयोग बालबालिका जन्म पश्चात नै सुरु गर्नु पर्ने। अन्यथा बालबालिकाको सिकाइ र विकास अवरूद्ध हुने तथ्याङ्कले देखाएका।

16. डाउन सिन्ड्रोम भएका बालबालिकालाई सिकाइ सहजीकरण:

- शारीरिक व्यायाम (शारीरिक विकासका लागि) शरिर थाम्नु, बस्नु, बामेसर्न, उभिन र हिँड्नु
- बोली/भाषा विकास व्यायाम प्रस्ट बोल्न र बुझ्न सक्षम बनाउनु
- अकुपेसनल व्यायाम (दैनिक जीवनमा स्वतन्त्र र स्वावलम्बी जीवनयापनका लागि अभ्यास र सामाजिक विकासको सीप सिकाउनु)
- चित्रात्मक प्रश्रुतिमा जोड दिने
- जटिल शब्दावली सिकाउदा मार्जिन भित्र ससाना चित्र बनाएर सिकाउने
- कक्षाकोठामा रंगिन चार्ट प्रयोग गर्ने
- श्रब्य दृष्य सामग्री जस्तै क्यापसन सहितको भिडियो प्रयोग गरी सिकाउने (विषय वस्तु पुर्नवलका लागि)
- विषय वस्तुलाई टेवल, लिस्ट बनाएर त्यसमा हाइलाइट गरेर सिकाउने
- जटिल शब्दावली सिकाउन मार्जिन भित्र साना चित्र बनाई सिकाउने
- ध्वनि, श्वर र व्यञ्जन वर्ण सिकाउदा दोहोर्याई दोहोर्याई सिकाउने

- साथी भाइसँग सामाजिक क्रियाकलापमा सहभागी गराउने
- सबल पक्षमा जोड दिदै क्रियाकलाप गराउने

PRESENTER: JAMUNA MISHRA

TOPIC: विद्यमान कानूनी व्यवस्था एवं सेवा सुविधा र मन्त्रालयबाट संचालित कार्यक्रम र कार्यान्वयनको अवस्था

प्रस्तुतीकरणका विषयहरु:

- राष्ट्रिय तथा अन्तराष्ट्रिय कानूनहरुको जानकारी
- अपाङ्गता सम्बन्धी संवैधानिक व्यवस्थाहरु
- आवधिक योजनामा गरिएका व्यवस्थाहरु
- अपाङ्गता भएका व्यक्तिको अधिकार सम्बन्धी ऐन र नियमावलीमा भएका व्यवस्थाहरु
- अपाङ्गता भएका व्यक्तिहरुका लागि बिशेष सेवा सुविधा
- मस्यौदा कानून निर्माण
- मन्त्रालयबाट संचालनमा रहेका मुख्य मुख्य कार्यक्रमहरु
- अपाङ्गता क्षेत्रमा कार्यक्रम कार्यान्वयनको अवस्था

1. अन्तराष्ट्रिय कानून सम्बन्धी व्यवस्थाहरु:

- अपाङ्गता भएका व्यक्तिको अधिकार सम्बन्धी महासन्धी (Convention on the Rights of Persons with Disabilities (CRPD) २००६
 - १३ डिसेम्बर २००६ मा संयुक्त राष्ट्र संघको ६१ औं
 - महासभाबाट पारित
 - २००९ मा प्रतिनिधि सभाबाट अनुमोदन
 - महासन्धीमा ५० धाराहरु
- एसिया तथा प्रशान्त क्षेत्रीय रणनीतिहरु (इन्चोन रणनीति)
- THE GLOBAL DISABILITY SUMMIT २०१८/२०२२

2. कार्यान्वयनमा रहेका कानूनहरु:

- अपाङ्गता भएका व्यक्तिको अधिकार सम्बन्धी ऐन, २०७४,
- अपाङ्गता भएका व्यक्तिको अधिकार सम्बन्धी नियमावली, २०७७
- अपाङ्गता भएका व्यक्तिलाई हवाई यात्रामा दिइने छुट वा सहूलियत सम्बन्धि कार्यविधि, २०६३,

- अपाङ्गता भएका व्यक्तिका लागि पहुँचयुक्त भौतिक संरचना तथा सञ्चार सेवा निर्देशिका, २०६९,
- अपाङ्गता भएका व्यक्तिको परिचय पत्र वितरण कार्यविधि, २०७५
- राष्ट्रिय शिक्षा नीति, २०७६ (अपाङ्गता सम्बन्धी विषय समावेश भएको)
- अपाङ्गता भएका बालबालिकाको संरक्षणको लागि स्थापना भएका बालगृहलाई अनुदान उपलब्ध गराउने सम्बन्धी कार्यविधि, २०७७
- स्थानीय सरकार सञ्चालन ऐन, २०७४
- राष्ट्रिय स्वास्थ्य नीति, २०७६
- बालबालिका सम्बन्धी ऐन, २०७५
- राष्ट्रिय लैङ्गिक समानता नीति, २०७७ (अपाङ्गता भएका महिलालाई समान अवसर, पहुँच र प्रतिफल प्राप्त गर्नका लागि विशेष व्यवस्था मिलाइनेछ।)

3. अपाङ्गता सम्बन्धी संवैधानिक व्यवस्थाहरू:

- समानताको हक धारा १८
 - सामान्य कानूनको प्रयोगमा अपाङ्गताको आधारमा भेदभाव गरिने छैन ।
 - अपाङ्गता भएका व्यक्तिहरूको संरक्षण सशक्तिकरण वा विकासका लागि कानून बमोजिम विशेष व्यवस्था
- शिक्षासम्बन्धी हक धारा ३१
 - अपाङ्गता भएका र आर्थिकरूपमा विपन्न नागरिकलाई कानून बमोजिम निःशुल्क उच्च शिक्षा।
 - साङ्केतिक भाषाका माध्यमबाट कानूनबमोजिम निःशुल्क शिक्षा
- सामाजिक न्यायका हक धारा ४२
 - राज्यका निकायमा समावेशी सहभागिता,
 - अपाङ्गताको विविधताको पहिचानसहित सार्वजनिक सेवा र सुविधामा समान पहुँच
 - लोकतन्त्रका लागि योगदान दिएका - अपाङ्गता भएका व्यक्तिहरूलाई शिक्षा, स्वास्थ्य, रोजगारी, आवास सामाजिक सुरक्षामा प्राथमिकता।
- राष्ट्रिय समावेशी आयोग धारा २५८
 - आयोगको अध्यक्ष वा सदस्यको पदमा नियुक्ति हुने व्यवस्था
- राष्ट्रिय सभा सदस्य धारा ८६
 - प्रदेशले राष्ट्रिय सभाका लागि छानेर पठाउने ८ जना सदस्यमध्ये अल्पसङ्ख्यक वा अपाङ्गता भएका व्यक्तिबाट एक जना
- प्रदेश सभाको सदस्य धारा १७६

- राजनीतिक दलले उम्मेदवारी दिँदा अपाङ्गता भएका व्यक्तिको समेत प्रतिनिधित्व हुने व्यवस्था ।
 - स्थानीय तहको अधिकारको सूचि अनुसूची ८
 - अपाङ्गता भएका व्यक्ति र अशक्तहरुको व्यवस्थापन गर्ने विषय ।
4. चालू आवधिक पन्ध्रौँ योजनामा गरिएका व्यवस्थाहरु:
- सौच
अपाङ्गता भएका व्यक्तिको मर्यादित र आत्मनिर्भर जीवन ।
 - लक्ष्य
सेवा सुविधा, साधन र स्रोतमा अपाङ्गता भएका व्यक्तिको पहुँच स्थापित गरी आर्थिक सामाजिक सशक्तिकरण गर्दै सम्मानपूर्वक जीवनयापनको वातावरण सिर्जना गर्ने ।
 - उद्देश्य
 १. अपाङ्गता भएका व्यक्तिको आर्थिक तथा सामाजिक सशक्तिकरण गर्ने।
 २. सबै प्रकारका अपाङ्गता भएका व्यक्तिको सहज जीवनयापनको लागि पुनर्थापना, स्वास्थ्योपचार र सहायक सामग्रीको व्यवस्था गर्नु ।
 ३. भौतिक संरचना, यातायात, सेवा सुविधा, साधन स्रोत, सूचना तथा सञ्चार र प्रविधिमा अपाङ्गता भएका व्यक्तिको सहज पहुँच सुनिश्चित गर्नु ।
 - रणनीति
 १. अपाङ्गता भएका व्यक्तिहरुको हक अधिकार संरक्षण गर्न नीति निर्माण तथा कानून पुनरावलोकन गर्ने ।
 २. भौतिक संरचना अपाङ्गतामैत्री बनाई अपाङ्गता भएका व्यक्तिलाई सार्वजनिक सेवामा सहज, पहुँच, प्राप्ति र अवसरको सिर्जना गर्ने ।
 ३. अपाङ्गता भएका व्यक्तिको लागि सबै प्रकारको सुविधा सहितको पुनर्थापना केन्द्रको व्यवस्था गर्ने ।
 ४. सूचना सञ्चार तथा प्रविधिको सुविधामा समेत अपाङ्गता भएका व्यक्तिको पहुँच सुनिश्चित गर्ने गरी सेवाको उपलब्धता र उपकरणको व्यवस्था गर्ने ।
 ५. अपाङ्गता भएका व्यक्तिप्रति गरिने विभिन्न प्रकारको अन्धविश्वास, विभेद र हिंसा अन्त्य गर्ने ।
5. अपाङ्गता भएका व्यक्तिको अधिकार सम्बन्धी ऐनमा भएको व्यवस्था:

अपाङ्गताको परिचय: “अपाङ्गता भएका व्यक्ति” भन्नाले शारीरिक, मानसिक, बौद्धिक वा इन्द्रिय सम्बन्धी दीर्घकालीन अशक्तता, कार्यगत सीमितता (फङ्सनल इम्पेरिमेन्ट) वा विद्यमान अवरोधको कारण अन्य व्यक्ति सरह समान आधारमा पूर्ण र प्रभावकारी ढङ्गले सामाजिक जीवनमा सहभागी हुन बाधा भएका व्यक्ति सम्झनु पर्छ।

6. परिचय पत्र सम्बन्धी व्यवस्था:

- अन्तराष्ट्रिय मापदण्ड र अभ्यासको आधारमा अपाङ्गताको वर्गीकरण
- अपाङ्गता भएका व्यक्ति वा निजको परिवार वा संरक्षकले नियमावलीले तोकेको ढाँचामा स्थानीय तहमा निवेदन दिनु पर्ने ।
- स्थायी वसोवास वा अस्थायी रूपमा बसोबास गर्दै आएको स्थानबाट परिचय पत्र लिन सक्ने ।

<p>1. शारीरिक अङ्ग वा प्रणालीमा भएको समस्या वा कठिनाइ:</p> <ul style="list-style-type: none">१. शारीरिक अपाङ्गता२. दृष्टि सम्बन्धी अपाङ्गता:<ul style="list-style-type: none">(क) दृष्टिविहीनता(ख) न्यून दृष्टियुक्त(ग) पूर्ण दृष्टिविहीन३. सुनाइ सम्बन्धी अपाङ्गता<ul style="list-style-type: none">(क) बहिरा(ख) सुस्तश्रवण४. श्रवण दृष्टिविहीन अपाङ्गता५. स्वर र बोलाइ सम्बन्धी अपाङ्गता६. मानसिक वा मनोसामाजिक अपाङ्गता७. बौद्धिक अपाङ्गता	<p>८. अनुवंशीय रक्तश्राव (हेमोफिलिया) सम्बन्धी अपाङ्गता</p> <ul style="list-style-type: none">९. अटिज्म सम्बन्धी अपाङ्गता१०. बहुअपाङ्गता <p>2. अशक्तताको गम्भीरताका आधारमा अपाङ्गता:</p> <ul style="list-style-type: none">१. पूर्ण अशक्त अपाङ्गता२. अति अशक्त अपाङ्गता३. मध्यम अपाङ्गता४. सामान्य अपाङ्गता
---	---

- निवेदन उपर स्थानीय तहले जाँचवुझ गरी नियमावलीमा तोके बमोजिमको ढाँचामा परिचयपत्र दिनु पर्ने ।
- स्थानीय तहले परिचय पत्र दिँदा देहाय बमोजिमको अपाङ्गताको आधारमा देहाय बमोजिमको परिचयपत्र दिनु पर्ने
 - पूर्ण अशक्त अपाङ्गताको लागि रातो
 - अति अशक्त अपाङ्गताको लागि निलो
 - मध्यम अपाङ्गताको लागि पहेँलो
 - सामान्य अपाङ्गताको लागि सेतो
- अपाङ्गता वर्गीकरण स्पष्ट नभएमा वा द्विविधा भएमा स्थानीय समन्वय समितिको सिफारिसमा स्थानीय तहले परिचय पत्र दिनु पर्ने ।
- उजुरी दिन सक्ने व्यवस्था
 - स्थानीय तहले परिचय पत्र दिन नमिल्ने निर्णय गरेमा सोझै वा सम्बन्धीत स्थानीय तह मार्फत मन्त्रालय वा मन्त्रालयले तोकेको अधिकारी समक्ष उजुरी दिन सक्ने

- स्थानीय तहले तीन दिनभित्र मन्त्रालय वा मन्त्रालयले तोकेको अधिकारी समक्ष पठाउनु पर्नेछ ।
- मन्त्रालय वा मन्त्रालयले तोकेको अधिकारी ले आवश्यक छानबिन गरी तीस दिनभित्र निर्णय गरी सोको जानकारी सम्बन्धीत स्थानीय तह र उजूरीकर्तालाई दिनु पर्ने ।

7. अपाङ्गता भएका व्यक्तिको अधिकार:

- प्रचलित कानून वमोजिमका अधिकार उपभोग गर्न पाउने
- भेदभाव बिरुद्धको अधिकार
- सामुदायिक जीवनको अधिकार
- संरक्षणको अधिकार
- राजनीतिक सहभागिताको अधिकार
- नीतिनिर्माणमा सहभागिताको अधिकार
- संस्था खोल्ने अधिकार
- सांस्कृतिक जीवनमा सहभागी हुने अधिकार
- सेवा, सुबिधा तथा न्यायमा पहुचको अधिकार
- सामाजिक सुरक्षाको अधिकार
- सूचना तथा जानकारीको अधिकार
- आवतजावतको अधिकार

8. अपाङ्गता भएका महिला तथा बालबालिकाका थप अधिकार:

- **अपाङ्गता भएका महिलाको अधिकार**

महिलाको स्वास्थ्य तथा प्रजनन अधिकारको संरक्षण

विशेष कार्यक्रम संचालन

महिलाको ज्ञान सिप तथा क्षमताको उच्चतम उपयोग गर्न आय आर्जन, पेशा वा व्यवसायको लागि रोजगारमूलक तालीम र सामान तथा बस्तु विक्री तथा बजारीकरणको व्यवस्था मिलाउने।

- **अपाङ्गता भएका बालबालिकाको अधिकार**

शिक्षा तालिम स्वास्थ्य स्याहार सेवा पुनःस्थापना सेवा रोजगारी तथा मनोरञ्जन प्राप्त गर्ने अधिकार

पाठयक्रम पाठपुस्तक र शिक्षण सिकाइको उपयुक्त व्यवस्था

- **अपाङ्गता भएका व्यक्तिको शिक्षा**

निःशुल्क शिक्षा उपलब्ध गराउने

छात्रवृत्ति तथा आर्थिक सहयोग उपलब्ध गराउने

अपाङ्गता भएका विद्यार्थीको गुणस्तरीय शिक्षामा पहुँच अभिवृद्धि गर्ने

9. सीप विकास तथा रोजगारी:

- सीप अभिवृद्धि गरी व्यावसायिकता तथा स्वरोजगारीको अवस्था सृजना गर्न व्यवसायसिक तालिम उपलब्ध गराउने व्यवस्था
- अपाङ्गता भएका व्यक्तिलाई उद्योग व्यवसाय गर्न सहूलियत दरमा ऋण उपलब्ध गराउने व्यवस्था।
- अपाङ्गता भएका व्यक्ति प्रतिष्ठानमा नियुक्त गर्नुपर्ने।
- रोजगारी तथा सोसँग सम्बन्धित विषयमा भेदभाव गर्न नपाइने व्यवस्था
- निकाय वा संस्थाले रोजगारीका सिलसिलामा अपाङ्गता भएका कर्मचारीलाई हटाउन वा पद घट्टुवा गर्न नपाइने व्यवस्था।
- कर्मचारीको अभिलेख राख्नु पर्ने ।
- व्यवस्थापक समक्ष उजुरी दिन सक्ने ।

10. स्वास्थ्य, पुनःस्थापना, सामाजिक सुरक्षा तथा मनोरञ्जन:

- निःशुल्क स्वास्थ्य सेवा उपलब्ध गराउने
- पुनःस्थापनासम्बन्धी व्यवस्था
- अपाङ्गता भएका व्यक्तिलाई पुनःस्थापना गर्न पुनःस्थापना कोषको स्थापना
- सशक्तिकरण र सेवा सुविधामा पहुँच साथै प्रविधिको विकासको लागि अनुसन्धान गर्ने गराउने
- निःशुल्क सामाजिक सुरक्षा कार्यक्रम कार्यान्वयन
- सांस्कृतिक अधिकार तथा मनोरंजनको व्यवस्था
- खेलकुदमा सहभागी गराउने
- मानसिक वा मनोसामाजिक अपाङ्गता भएका व्यक्तिका लागि थप सेवा, सुबिधा
- मानसिक वा मनोसामाजिक अपाङ्गता भएका व्यक्तिलाई कारागारमा राख्न नहुने

11. राष्ट्रियस्तरमा समिती गठन:

- अपाङ्गता भएका व्यक्तिको अधिकार सेवा सुविधा र संरक्षण सम्बन्धी काम कारवाहीमा समन्वय, रेखदेख, प्रवर्द्धन गर्ने तथा सो सम्बन्धी काममा निर्देशन दिने कार्यको लागि अपाङ्गता राष्ट्रिय निर्देशन समितिको व्यवस्था रहको ।
- अपाङ्गता सम्बन्धमा नेपाल सरकारले अन्तराष्ट्रियस्तरमा व्यक्त गरेका प्रतिवद्धता कार्यान्वयन गर्न उपयुक्त नीति, योजना तथा कार्यक्रम तर्जुमा गर्ने, गराउने ।
- महासन्धिका प्रावधानहरु कार्यान्वयन गर्न सम्बन्धित निकायका कार्यक्रममा उपयुक्त व्यवस्था समावेश गर्न लगाउने
- अपाङ्गता सम्बन्धी दिर्घकालिन निति तर्जुमा गर्ने।

- अपाङ्गता सम्बन्धी योजना तथा कार्यक्रम बनाई लागू गर्ने ।
- नीति, योजना तथा कार्यक्रम कार्यान्वयनका लागि सरोकारवाला निकायसँग समन्वय गर्ने।
- अपाङ्गता सम्बन्धी विभिन्न कार्यक्रमको अनुगमन सुपरीवेक्षण र मूल्याङ्कन गर्ने।

12. प्रदेशस्तरमा समिति गठन:

- ऐन नियमावलीको कार्यान्वयन गर्न र आवश्यक कार्यक्रम तयार गरी कार्यान्वयन गर्न सम्बन्धित विषय हेर्ने मन्त्रीको अध्यक्षतामा प्रदेशस्तरमा समिति गठन गर्न सकिने व्यवस्था
- समन्वय समिति सम्बन्धि व्यवस्था:
- अपाङ्गता भएका व्यक्तिको हक हित संरक्षण सम्बन्धी विषयमा समन्वय गर्न पालिकाको उपाध्यक्ष वा उप प्रमुखको संयोजकत्वमा स्थानीय समन्वय समिति रहेको।
- स्थानीय स्तरमा काम गर्ने निकाय र संघ संस्थासँग समन्वय गरी कार्यक्रम संचालन गर्ने, परिचय पत्र प्रदान गर्न स्थानीय तहलाई सिफारिस गर्ने, अपाङ्गता मैत्री संरचना विकास वा निर्माण गर्ने गराउने, अभिलेख सङ्कलन तथा अद्यावधिक गर्ने र संचालित कार्यक्रमको अनुगमन तथा मूल्याङ्कन गर्ने

13. अपाङ्गता भएका व्यक्ति प्रतिको दायित्व:

- नेपाल सरकार, प्रदेश सरकार स्थानीय तहको दायित्व
- शिक्षण संस्थाको दायित्व
- परिवारका सदस्य तथा संरक्षकको दायित्व
- चिकित्सकको दायित्व
- अपाङ्गता भएका व्यक्तिप्रतिको सामाजिक उत्तरदायित्व
- वर्गीकरणको आधारमा सेवा, सुविधामा प्राथमिकता दिन सकिने

14. कसुर र सजाय:

- घृणा हेला वा तिरस्कार गर्न नहुने
- भिक्षा माग्न लगाउन नहुने
- सजायको व्यवस्था
- नेपाल सरकार वादी हुने व्यवस्था
- घुम्ती सेवा संचालन गर्न सक्ने व्यवस्था
- नियम कार्यविधि निर्देशिका बनाउन सक्ने व्यवस्था

15. अपाङ्गता भएका व्यक्तिको अधिकार सम्बन्धी नियमावली, २०७७:

- अपाङ्गता वर्गीकरण सिफारिस समितिको व्यवस्था:
 - मन्त्रालयको सचिवले तोकेको महाशाखा प्रमुख
 - प्रतिनिधि स्वास्थ्य सेवा विभाग

संयोजक
सदस्य

• मन्त्रालयले तोकेको एक जना विशेषज्ञ	सदस्य
• अध्यक्ष राष्ट्रिय अपाङ्ग महासङ्घ नेपाल	सदस्य
• अध्यक्ष राष्ट्रिय बहिरा महासङ्घ नेपाल	सदस्य
• अध्यक्ष बौद्धिक अपाङ्गता अभिभावक महासङ्घ नेपाल	सदस्य
• मन्त्रालयको अपाङ्गता सम्बन्धी विषय हेर्ने शाखाको प्रमुख	सदस्य
- अपाङ्गताको वर्गीकरणमा आवश्यक हेरफेर गर्नका लागि मन्त्रालयमा सिफारिस गर्न अन्तराष्ट्रिय मापदण्ड तथा अभ्यासको आधारमा
 - परिचय पत्र सम्बन्धी व्यवस्था
 - अपाङ्गता भएका व्यक्तिको सम्पूर्ण विवरण खुल्ने गरी एकिकृत राष्ट्रिय अभिलेख राख्ने व्यवस्था
 - सहायक सामाग्री उपलब्ध गराउने व्यवस्था
 - सामुदायिक सहायता सेवा
 - व्यक्तिगत सहयोगी सेवा
 - दैनिक हेरचार तथा स्याहार सेवा
 - क्लिनिकल परामर्श तथा रेफरल सेवा
 - सामान्य परामर्श तथा दौतरी परामर्श सेवा

16. सहूलियत र सुविधा:

- सार्वजनिक यातायातले पूर्ण अशक्त अति अशक्त र मध्यम अपाङ्गता भएका ब्यक्तिलाइ परिचयपत्रका आधारमा वस रेल हवाइजहाज जस्ता सार्वजनिक सवारी साधनमा लाग्ने भाडामा ५० प्रतिशत छुट को व्यवस्था
- दश वा सो भन्दा कम सीट क्षमता भएका सवारी साधनको एक सीट
- ११ देखि १५ सीट क्षमता भएका सवारी साधनले दुइ सीट
- १६ देखि ३० सीट क्षमता भएका सवारी साधनले तीन सीट
- ३० भन्दा वढी सीट क्षमता भएका सवारी साधनले चार सीट
- अपाङ्गता भएका महिलाको लागि विशेष कार्यक्रम संचालन गर्ने
- अपाङ्गता भएका बालबालिकाको विशेष संरक्षणको व्यवस्था
- निशुल्क शिक्षा उपलब्ध गराउने व्यवस्था
- आवासिय सुविधा सहितको शिक्षा उपलब्ध गराउने व्यवस्था
- शिक्षामा सूचना प्रविधिको प्रयोग (दृष्टिविहिन बहिरा सुस्त श्रवण श्रवण दृष्टिविहिन)
- सीप विकास तथा रोजगारी सम्बन्धी व्यवस्था
- स्वास्थ्य पुनस्थापना सामाजिक सुरक्षा तथा मनोरञ्जनको व्यवस्था
- निशुल्क स्वास्थ्य सेवा उपलब्ध गराउने व्यवस्था
- पुनस्थापना केन्द्र स्थापना र संचालनको व्यवस्था (स्थानीय तहमा निवेदन दिने, स्वीकृत दिने, व्यवस्थापन एवं संचालन मापदण्ड, केन्द्रको व्यवस्थापन, निरीक्षण तथा अनुगमन, अनुदान उपलब्ध गराउने र केन्द्र बन्द गर्न सक्ने)
- सामाजिक उत्तरदायित्व
- घुम्ती सेवा संचालनको व्यवस्था

17. ऐनमा भएको व्यवस्था:

- **बौद्धिक अपाङ्गता (डाउन्स सिन्ड्रोम) को परिभाषा:**
उमेरको वृद्धिसँगै बौद्धिक सचेतनाको विकास हुन नसकी बौद्धिक विकास नभएका कारणले उमेर वा वातावरणमा सापेक्ष क्रियाकलाप गर्न समस्या हुने अवस्थाको व्यक्ति जस्तो: डाउन्स सिन्ड्रोस समेत
- **अपाङ्गता भएका बालबालिकाको अधिकार:**
नेपाल सरकारले बौद्धिक अपाङ्गता (**डाउन्स सिन्ड्रोम**), अटिजम भएका बालबालिकाका लागि सिकाइ आवश्यकतालाई सम्बोधन गर्न पाठ्यक्रम पाठ्यपुस्तक र शिक्षण सिकाइ लगायतका विषयमा उपयुक्त व्यवस्था गर्नेछ।
- **पुनःस्थापना सम्बन्धी व्यवस्था:**
नेपाल सरकारले पूर्ण अशक्त, अति अशक्त सहाराविहीन वा बौद्धिक अपाङ्गता (**डाउन्स सिन्ड्रोम**) भएका व्यक्तिलाई पुनःस्थापना गर्नेछ।

18. नियमावलीमा भएका व्यवस्था:

- अपाङ्गता वर्गीकरण सिफारिस समितिमा बौद्धिक अपाङ्गता अभिभावक महासंघ नेपालको अध्यक्ष सदस्य रहेने व्यवस्था
- सामुदायिक सहायता सेवा:
बौद्धिक अपाङ्गता (डाउन्स सिन्ड्रोम) भएका व्यक्तिलाई दैनिक हेरचाह तथा स्याहार सेवा निःशुल्क उपलब्ध गराउने ।
दैनिक हेरचाह तथा स्याहार सेवामा संलग्न परिवारका सदस्य वा संरक्षकलाई हेरचाह सम्बन्धी तालीम निःशुल्क उपलब्ध गराउने ।
- बालबालिकाको उमेर अनुसार बौद्धिक र शारीरिक विकास नभएमा वा उमेर अनुसारका लक्षणहरु नदेखिएमा नेपाल सरकारले विशेष संरक्षणको व्यवस्था गर्नु पर्ने।
- नेपाल सरकारले बौद्धिक अपाङ्गता (डाउन्स सिन्ड्रोम) भएका बालबालिकाको लागि पहुँचयुक्त आवास सहितको समावेशी शिक्षा र विशेष कक्षाको व्यवस्था गर्ने।
- नेपाल सरकारले बौद्धिक अपाङ्गता (डाउन्स सिन्ड्रोम) भएका व्यक्तिका लागि सरल भाषा तथा चित्रात्मक सामग्री, ठूलो छापा, भिडियो, श्रव्य दृश्य सामग्री लगायतका ढाँचामा शैक्षिक सामग्री उपलब्ध गराउने।

19. अपाङ्गता भएका व्यक्तिहरुका लागि बिशेष सेवा सुविधा:

- निःशुल्क शिक्षा र छात्रावृत्ति
- निःशुल्क स्वास्थ्य सेवा

- पूर्ण अशक्त र अति अशक्त अपाङ्गता भएका व्यक्तिलाई सामाजिक सुरक्षा भत्ताको व्यवस्था
- निःशुल्क सहायक सामग्री तथा शैक्षिक सामग्रीको व्यवस्था
- सार्वजनिक यातायातको भाडामा छुट र सिट आरक्षण
- चारपांग्रे स्कुटर र सहायक सामग्री खरिदमा कर छुट
- आयकरको दायरा वृद्धि: ५० प्रतिशत फराकिलो बनाइएको
- सार्वजनिक सेवामा आरक्षण: ५ प्रतिशत
- परीक्षामा सहयोगी राख्ने तथा समय थपको व्यवस्था
- आवाशीय पुनर्स्थापना सेवा संचालन
- सार्वजनिक सवारी साधनहरू अपाङ्गता मैत्री बनाउन शुरुवात भएको
- नेपाल राष्ट्र बैकले अपाङ्गतामैत्री नोटहरू प्रचलनमा ल्याएको
- नेपाल टेलिकमले बहिराहरूका लागि थ्रिजि सिमबाट निःशुल्क भिडियो कुराकानीको व्यवस्था।
- ब्रेल लिपि साङ्केतिक भाषाको पाठ्यक्रम निर्माण र पाठ्यपुस्तक वितरण।
- साङ्केतिक भाषामा नेपाल टेलिभिजनबाट समाचार प्रसारण भइरहेको

20. मस्यौदा कानून निर्माण:

- अपाङ्गता भएका व्यक्तिको राष्ट्रिय नीतिको मस्यौदा तयार।
- पहुँचयुक्त भौतिक संरचना तथा संचार सेवा निर्देशिका २०६९, को परिमार्जित मस्यौदा तयार।
- पुर्ण तथा अति अशक्त अपाङ्गता भएका व्यक्तिको हेरचाह सम्बन्धी कार्यविधिको प्रारम्भिक मस्यौदा तयार।
- अपाङ्गता पुनर्स्थापना केन्द्र संचालक, हेरचाह तथा स्याहारकर्ताहरूलाई Care Giver तालिमको म्यानुअलको प्रारम्भिक मस्यौदा तयार।
- दोभाषे सेवा सञ्चालन सम्बन्धी कार्यविधि प्रारम्भिक मस्यौदा तयार।
- अपाङ्गता भएका व्यक्तिहरूको परिचयपत्र वितरण सम्बन्धी नमुना कार्यविधि परिमार्जित मस्यौदा तयार।
- अपाङ्गता भएका व्यक्तिका लागि व्यक्तिगत सहयोगी सेवा कार्यविधिको प्रारम्भिक मस्यौदा तयार।

21. मन्त्रालयबाट संचालनमा रहेका मुख्य मुख्य कार्यक्रमहरू:

- अपाङ्गता भएका व्यक्तिको एकीकृत विवरण/अभिलेख राख्न सफ्टवेयर निर्माण गर्ने ।
- संघ प्रदेश र स्थानीय तहको साझेदारीमा सातै प्रदेशमा अपाङ्गता ग्राम निर्माण र संचालन गर्ने
- महिला, बालबालिका तथा ज्येष्ठ नागरिक मन्त्रालयलाई अपाङ्गतामैत्री निकायको रूपमा विकास गर्ने
- अपाङ्गता भएका व्यक्ति सम्बन्धी राष्ट्रिय नीति तयार गरी कार्यान्वयनमा ल्याउने
- अपाङ्गता भएका व्यक्तिको परिचयपत्र वितरण सम्बन्धी कार्यविधि परिमार्जन गर्ने
- दोभाषे सेवा संचालन सम्बन्धी कार्यविधि तयार गर्ने
- अपाङ्गतामैत्री नेपाल सम्बन्धी सूचक तयार गर्ने ।
- संघीय मन्त्रालयका भौतिक संरचनाहरूको पहुँचयुक्त परीक्षण गरी प्रतिवेदन तयार गर्ने

22. मुख्य मुख्य कार्यक्रमहरु:

- मन्त्रालयको वेभसाइटलाई अपाङ्गतामैत्री नमूनाको रूपमा विकास गर्ने
- अपाङ्गता भएका व्यक्तिहरुका अधिकार एवं विद्यमान ऐन कानूनहरुका सम्बन्धमा सचेतनामूलक कार्यक्रम
- वौद्धिक अपाङ्गता (डाउन्स सिन्ड्रोम) अटिजम र श्रवण दृष्टिविहीन भएका व्यक्तिको स्याहार कर्ताहरुलाई Care Giver तालिम
- सी.आर.पी.डी. मा नेपाल सरकारले गरेको प्रतिवद्धता कार्यान्वयन सम्बन्धमा प्रतिवेदन तयार गर्ने ।
- सहायक सामग्री उत्पादन तथा वितरण सम्बन्धी कार्यक्रम संचालन
- आवसीय पुनःस्थापना सेवा संचालन सम्बन्धी कार्यक्रम।
- अपाङ्गता भएका व्यक्तिहरुको उद्धार संरक्षण क्षमता विकास लगायतका क्षेत्रमा कार्यरत संघ संस्थाहरुलाई सशर्त अनुदान ।

23. अपाङ्गता क्षेत्रमा कार्यक्रम कार्यान्वयनको अवस्था:

- अपाङ्गता भएका व्यक्तिहरुका अधिकार एवं विद्यमान ऐन कानून लगायतका विषयमा सचेतनामूलक कार्यक्रम संचालन ।
- महिला र बालबालिका लगायत सबै अपाङ्गता भएका व्यक्ति माथि हुने सबै प्रकारका हिंसा , विभेद र दुर्व्यवहार निराकरणका लागि सरोकारवाला निकायबाट ऐन कानूनको निर्माण र संचेतनाका कार्यक्रम संचालन ।
- सहायक सामग्रीको निःशुल्क वितरणको व्यवस्था
- रोजगारी तथा आय आर्जनको व्यवस्था (सिप विकास र आरक्षणको व्यवस्था)
- सार्वजनिक सडक यातायातमा सिटको आरक्षण र भाडा छुटको व्यवस्था
- विशेष प्रकारका सवारी साधनमा भन्सार छुटको व्यवस्था
- अपाङ्गता भएका व्यक्तिलाई विशेष अधिकार (पुनस्थापना केन्द्र र हेरचाहको व्यवस्था)
- जग्गा रजिस्ट्रेशन दस्तुरमा छुट २५ प्रतिशत
- पारओलम्पिक खेलकूद तथा विशेष खेलकूदको आयोजना गर्ने व्यवस्था
- नेपाल सरकारद्वारा सञ्चालित समुदायमा आधारित पुनस्थापना कार्यक्रम संचालन
- अपाङ्गता भएका व्यक्तिको उत्थान सम्बन्धी सन्देशमूलक कार्यक्रम संचालन

PRESENTER: SEEMA RAI

TOPIC: INCLUSION IN EDUCATION

This Presentation reports:

- Journey towards Inclusive education started
- UDL in Grand Academy
- Our findings
- The challenges of inclusion (disability)
- Our Recommendations

1. My Journey towards inclusion:

- I joined SGCP Nepal as a Volunteer in Sept 2016.
- Participated in the Public awareness programs. Attended every training related to Special Education. I learnt to make IEP.
- I took story telling and Rhymes classes.
- SGCP has the best teachers, Resources and children with Cerebral Palsy were doing the excellent there. But their wish was to go to mainstream school.
- Teachers from CP center opined, Samriddhi and Sameer, both having Cerebral Palsy could do better if enrolled in a mainstream school.
- The Real challenge began, as they had completed the foundation course, could walk could articulate words to communicate, went to Private and public schools.
- Some of my friends wanted me to join them to buy and run a school so on the condition to give free education to the children with cp in JKG I joined them as an investor and Principal in Feb 2017
- So when they visited the school for the first time, teachers panicked and parents started complaining.
- Despite of these issues both kids were happy and doing great. As their classmates had accepted them naturally. (Kids are wiser, kinder than we grown ups)

2. Universal Design of Learning (UDL) in Grand Academy:

- As children were being shifted to other schools my partners wanted them to be shifted.
- So in order to build a safe haven for them where they feel welcomed included I had to get a school all by myself this is How Grand Academy came into light.

- Before Australia Awards happened to me my knowledge about Inclusive Education was very limited to none.
- With my limited knowledge and skill but HUGE will power I was trying hard to make inclusive education possible in my school
- I learnt true meaning of Inclusion, inclusive education, UDL Lesson planning, Benefit & use of Assistive Technology, Networking, Inclusion Coach and many more.
- A new approach to curriculum that maximizes the learning opportunity by minimizing the learning barriers for all students. CAST Developed see www.udlcenter.org
- Sensitivity Training:

- Teachers' Training in UDL:

- Lesson Plans:

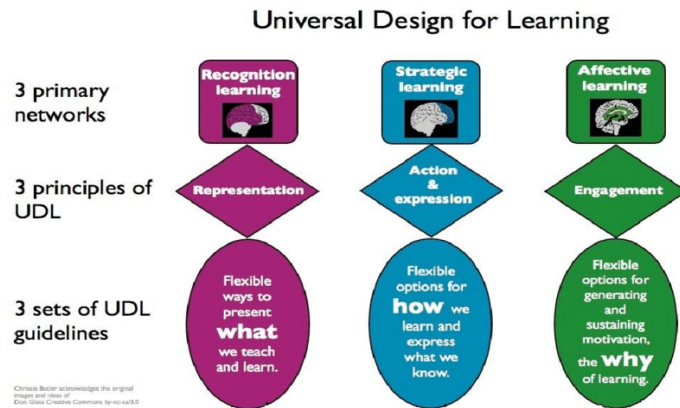
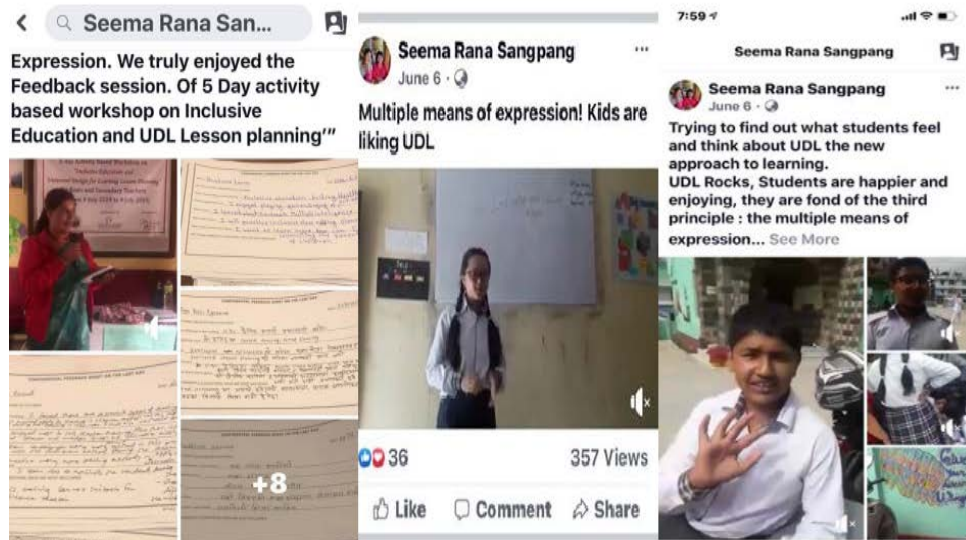

Figure 1. UDL bodies.

Representation	Action and expression	Engagement
Provide options for: <ul style="list-style-type: none"> • Perception • Language and symbols • Comprehension 	Provide options for: <ul style="list-style-type: none"> • Physical action • Expressive skills and fluency • Executive functions 	Provide options for: <ul style="list-style-type: none"> • Recruiting interest • Sustaining effort and persistence • Self-regulation
Resourceful, knowledgeable	Strategic, goal-directed	Purposeful, motivated

- Student's feedback: UDL is making difference:

3. Our Findings:

- UDL is very important and effective approach for making learning accessible to all the children along with the children with disabilities.
- All the children with mild cases of disabilities can do well with little bit of reasonable adjustment.
- Children with mild to moderate cases of disabilities can do well with parents' support and reasonable adjustment.
- Without parents' and Government's support Inclusion of mild to moderate upwards is not possible in schools.

4. Challenges in Inclusion:

Social Stigma
(Acceptance)

Lack of knowledge
and skills

Lack of awareness
(Parents cases of sensitivity)

Government's
policies

Early intervention &
Identification
(18 years, 6 years)

Cut throat
competition in
Private schools

5. Recommendations:

Raise public awareness/sensitize the central, Provincial, Local

Government's Policies about inclusive education must be accompanied with the inschool training, fund for infrastructure, asisstive devices, free therapy clinics etc.

Related Assosiations/ Organisations must increase frequency of their service module.

Parents' support group and parental training must be made accessible.

School management must follow the Index of inclusion.

UDL Elementary Lesson Plan

Teachers must be trained in inclusive education and UDL Lesson Plan.

Inclusion must be in every sector right from sports to employment, not only in education

Social Acceptance, We are the society so what can be done to make inclusion possible ?

PRESENTER: PADAM MAHAR

TOPIC: HANDICAP INTERNATIONAL INCLUSIVE EDUCATION

Presentation Outline:

- HI brief and our vision of Inclusive Education
- HI Approaches in Inclusive Education
- Inclusive Education Projects in HI Nepal and key interventions
- Key Achievements and Learnings from Reading for All Project

Humanity & Inclusion – Inclusive Education

- 50+ inclusive education projects in 26 countries (Africa, Asia and Middle East)
- Education in emergencies sector developing since 2015; around 15 emergency projects in 14 countries

 3

HI unique focus

4

4

Our vision of Inclusive Education

An **Inclusive education** system means that the whole education system considers the measures it must take to be able to provide an appropriate education with all children learning together.

#AllMeansAll

5

5

HI Approaches in Inclusive Education

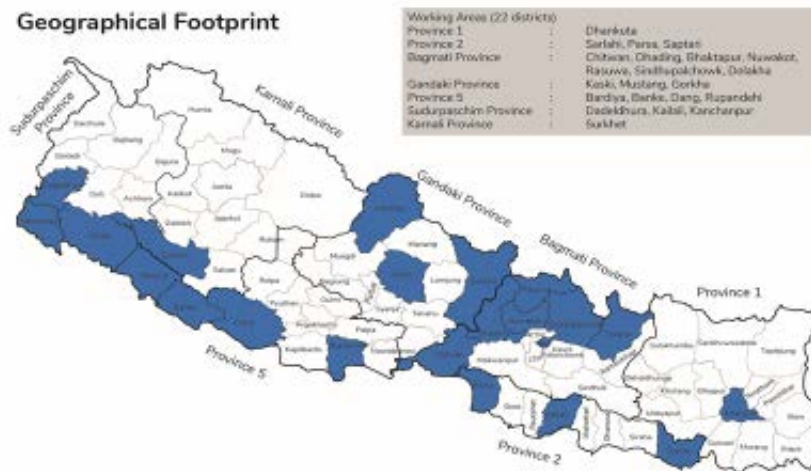
HI Approaches in Inclusive Education:

Inclusive Education Projects in HI Nepal

Geographical Footprint

8

Overview of Activities

Individual/Family & Community level

- **Screening of children**, followed by medical screening and IEP, provision of assistive devices and home modification
- Learning support for improving reading skills of children with disabilities
- Supporting children to attend Bridge and preparatory classes for those out-of-school
- **Personalized social support (PSS)**
- **Sign language Apps**
- **Parents/community awareness** raising activities and a learning hub
- Livelihood/Business skills development and provision of seed money to parents
- Daily living skills training to parents of children with severe and profound disability

School level

- **Teacher professional development**
- **Mobilization of Itinerant Teachers (mobile teacher)** to provide on-site support to teachers and parents
- Classroom management support for teachers
- Formal education strengthening and accessibility improvements
- Supplementary catch up classes for students who need extra support
- Inclusive SIP development and rollout
- **Inclusive Sports and ECA**
- Inclusive teaching and learning materials based on UDL principle

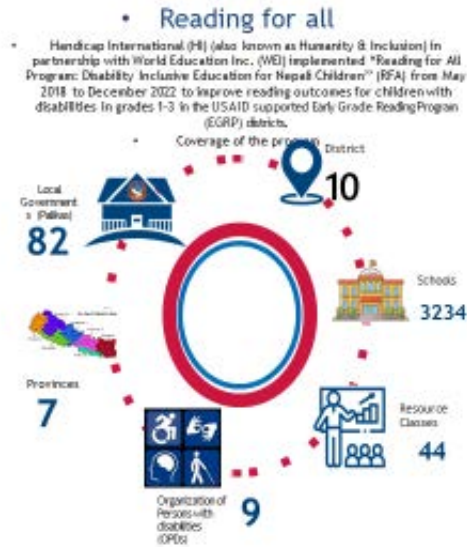
System Strengthening

- Technical guidance and support, policy and equipment support to federal, province and local government
- Training packages development
- Support for disability data management system
- capacity strengthening on IE

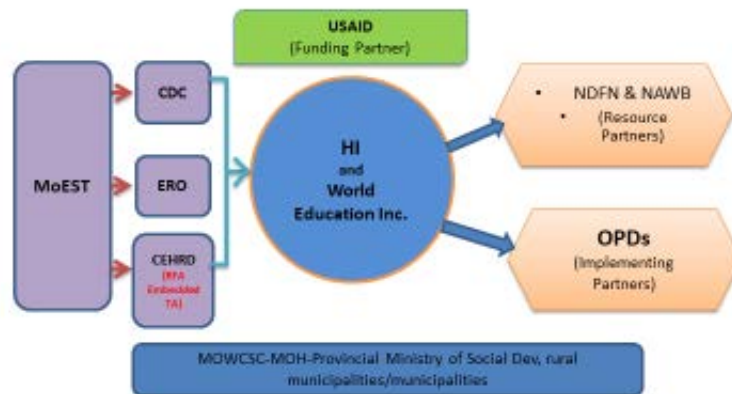

9

2. **Key Achievements and Learnings from Reading for All Project:**

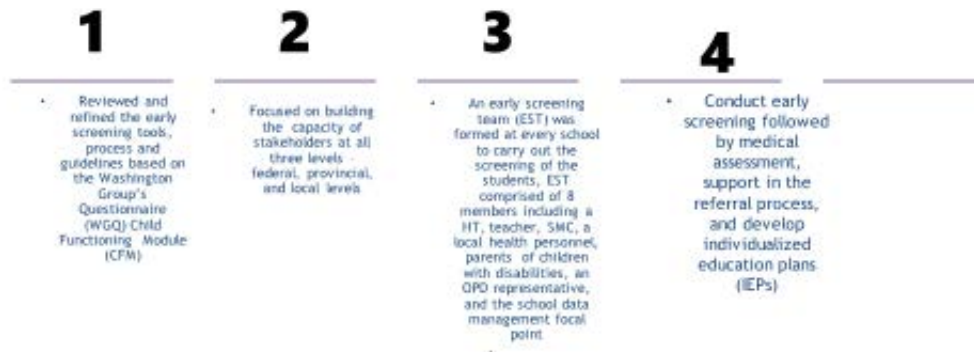
• **RFA Partnership**

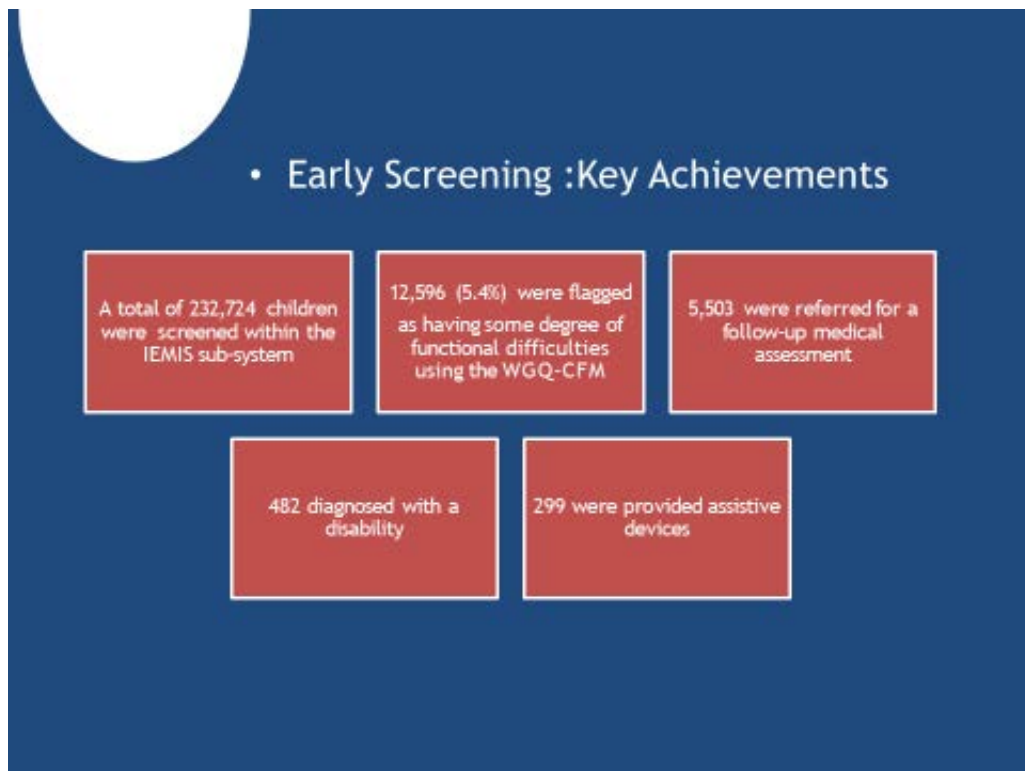
12

Working Modality of the Early Screening Process

Due to lack of data on this topic, the USAID's RFA program put immense effort on early screening of children from early childhood development (ECD) to Grade 3 in all public schools, in 10 districts.

13

Impact: Early Screening

- Early screening has been an important intervention under the USAID's Reading for All Program particularly for teachers.
- The KAP survey 2019 revealed that only a tiny (3.4 percent) proportion of teachers surveyed reported that they had participated in the training on assessment of functional limitations and/or disabilities in the past.

The program has trained and engaged over 3000 teachers and IMES focal points

over four thousand (4,117) grade teachers trained on early screening and disability inclusive education

increase (from 3.4 percent in 2019 baseline to 42.1 percent in 2022 endline) proportion of teachers trained on assessment of functional limitations.

15

CAPACITY BUILDING OF STAKEHOLDERS AT THE FOREFRONT OF THE RFA PROGRAM

- 1** Government mainstreams the main components of the RFA program into national policies and plans
- 2** Collaboration of education and health during planning paves ways for integrated screening of children
- 3** Reading for All enhances capacities of OPDs
- 4** Local authorities aware on the rights of children with disabilities

16

Capacity Building Interventions

Training packages	Targeted Population
5 Days EGR Training in Braille	Resource Class Teachers for the children with visual impairments
Disability inclusive education and reading skill training	5 days training provided to mainstream school teachers
10 Days' Capacity Building Training on Intellectual Disability (for Resource Class Teachers)	Teacher of the resource class for the children with intellectual disability.
SMC PTA Training	Training provided to the member of the SMC and PTA 3401 SMC/PTA member trained
5 Days' Training for Learning Facilitators (LF Volunteers)	Learning facilitators who mobilized to support for learning at resource class, school and home.
5 days training on Nepali Sign Language	Resource Class Teachers for the children with hearing impairments
3 days SATC member Training	Local Level Student Assessment Technical committee members Training 32 SATC member trained.

17

"EARLY SCREENING AS AN EYE OPENER FOR TEACHERS"

Rahul BK, a third grader often sat in the front of the classroom. He often struggled to listen to the teacher and failed to respond to the questions asked by the teacher. Teachers yelled at him as he wasn't able to respond to the questions despite sitting in front of the classroom". "Rahul had hearing impairments. This was only revealed during the early screening of students at the school which was organized after training and orientation to the teachers under the Reading for All program"

Amar Bahadur Bishwokarma, Headteacher- Mai Maidan Basic School of Madi rural municipality of Kaski

18

PRESENTER: CAMERON AND VIVIANA FERNANDEZ

TOPIC: EXPERIENCE SHARING

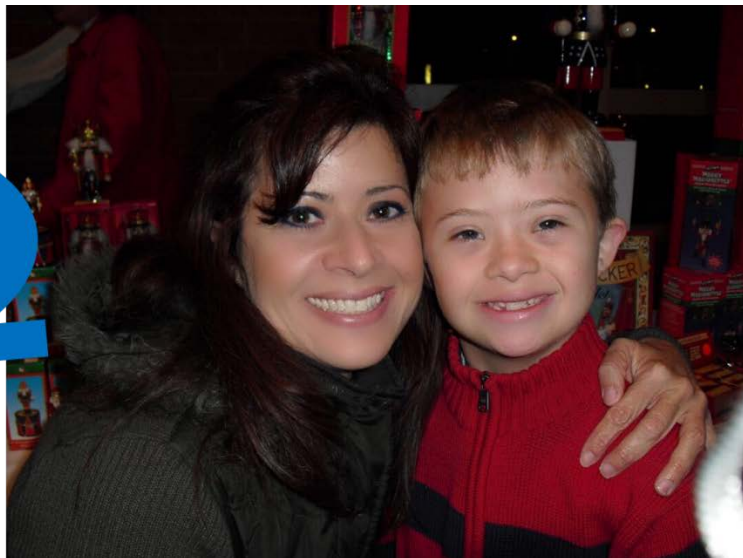

Viviana: What you in the picture was my very first view of my newborn son. It's a Polaroid photo the nurses took in the intensive care unit and sent to my room at the hospital. I did not get to hold him immediately after birth.

Cameron had to be immediately connected to oxygen and different monitors. He was born with pulmonary hypertension. Not only was the pulmonary hypertension a shock, I found out at birth that he had Down syndrome.

Nothing during my pregnancy indicated that Down syndrome was a possibility. I'd like you to really take a look at this photo and answer truthfully to yourself, **would you be really able to predict what this baby's life would be like in the future by what this photo shows?**

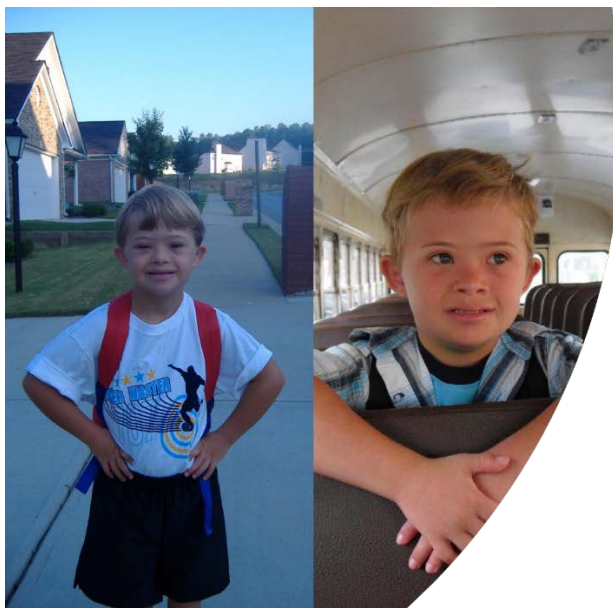
Disability is normal.
Neurodiversity is
normal in humans.

Viviana: Neurodiversity is normal in the human condition. Disability is normal. If you think it is not, reflect on your parents, your grandparents. With age, they probably got some sort of disability. If we don't have some obvious disability now, eventually, us, as we age, it is very likely that we will. So, we are all in this life together.

I believe that a profound and non-conditional acceptance of that diversity in humanity very early on in the heart of the parents and family will eventually transfer to the expectations of others in society. However, decades after the disability movement obtained some of their civil rights in the United States, our unconditional acceptance and expectations of our sons and daughters with disabilities still finds barriers in school's settings, in equal work opportunities, in salary expectations. Our systems don't work perfectly. So, I believe it is important to:

- Connect humanity back to the work we still need to do to build connection for everyone, EVERYONE to have a seat at the table in every aspect of society. That means speaking up even when we feel uncomfortable, or the world seems not to want to give people with Down syndrome a seat.

Riding the school bus with everyone. That should not be "special."

Cameron: Speaking about seats, this is me during the first day of first grade in elementary school. And that's me sitting and riding the school bus for the first time.

Viviana: Why is this important to show? Because the school system where we lived when Cameron was young wanted him to ride in a "special" bus transporting kids with disabilities to school, separate from the other kids in the neighborhood that used to play with him.

They recommended this without giving him opportunities to ride the bus with his typical peers. It took many meetings and advocacy, but eventually the school had to give him that opportunity. **We all learn by watching others. So do people with Down syndrome and other disabilities. Do you have any doubts?**

Cameron: This is me taking the bus by myself in between buildings in college.

Viviana: Observing, practicing, doing. That is how Cameron got to do this. Not just one time, but by being included from the time that he was in pre-school, and first grade in a typical school and bus. Not segregated from the rest of society. How did he get to college?

Cameron: Before COVID, I planned to graduate and work for one year before applying to college. But after having to social distance for two years, I changed my mind. I told my mom that I wanted to go to college.

Think College
INSTITUTE FOR COMMUNITY INCLUSION, UMASS BOSTON

CHANGING EXPECTATIONS. INCREASING OPPORTUNITIES.

Think College is a national technical assistance, research, and evaluation center dedicated to developing, expanding, and improving higher education options for students with intellectual disability.

Viviana: When Cameron was born twenty-one years ago, attending college was not an option for people with Down syndrome and intellectual and developmental disabilities. But advocacy from parents and professionals who saw the possibility **made it happen.**

Now, there are colleges and universities all over Georgia and the United States that have students with developmental and intellectual disabilities attending classes along with their typical peers.

ThinkCollege is a national technical assistance, research, and evaluation center dedicated to developing, expanding, and improving higher education options for students with intellectual disability.

Think College provides resources, technical assistance and training related to college options for students with intellectual disability, and manages the only national listing of college programs for students with intellectual disability in the United States.

My college life

Cameron: Georgia State University is one of those colleges and the one that I go to. I'm taking acting and singing courses.

Viviana: Cameron had to go through a written application process. He filled it out with support. Later, he prepared for the college interview. The university sent the possible questions that they would ask him ahead of time. This gave him time to think about the answers and practice them out loud.

I made lots of friends in college. With and without disabilities.

Cameron: I got accepted to GSU! I learned how to take Uber by myself. So I go and come back from the downtown campus by myself. Sometimes, I even take rides to Walmart to shop for things I need. I have a credit card.

Viviana: Cameron's level of independence has skyrocketed since starting college. He has peer mentors without disabilities who volunteer for him and other students with disabilities in case they would need more support during a class, assignments, or navigating campus. But Cameron caught on very quickly by being included with his typical peers. **Remember: Observe, Practice, Do.**

Some additional classes that he has taken at the university besides acting and singing are on daily social skills on how to stay safe, different types of relationships, and much more.

Viviana: Cameron, what is one your favorite things to eat when you go to college during the week?

Cameron: Chick fil A. I go and choose which restaurant I'd like to eat from and I pay for it myself with my credit card.

Cameron: My dream is to be a singer and an actor.

Viviana: That's right. This past summer, Cameron got his very first paid acting opportunity for a video. We flew to New York City and New Jersey where the video was filmed. Slowly, his dreams are coming true.

When I first started to help him to find modeling opportunities I wrote to a large modeling agency.

quests for
u don't
nyone k

Cameron: Remember this photo from the beginning of my presentation? There I am, **WITH** my Tae Kwon Do classmates. **They did not do the work for me. They were there to support me if I needed it. They were there WITH me.**

My teacher was there to show me and let me practice. He believed in me. He let try, fail, and try again. But first of all, he had to let me in.

“With us,
not for us”

Cameron: Now, I have a black belt in Tae Kwon do. I had to practice hard and do every single form myself. Nobody else could do it for me. **THEY WERE THERE WITH ME.**

How would I have gotten the opportunity to get a black belt or take colleges classes if they didn't let me in? **YOU CANNOT LIMIT ME! The present and the future are INCLUSIVE!**

PRESENTER: PRANAY BURDE

TOPIC: EXPERIENCE SHARING

Hello friends. I am Pranay Burde from Mumbai, India. We know that earning livelihood is important for people like us. Because it improves quality of life and self respect. For the last four months I am employed with Grand Hyatt Hotel, a giant five- star hotel in Mumbai. Grand Hyatt is one of the largest hotels in Mumbai.

Before Grand Hyatt I was employed with the hotel Leela for 13 years. But due to Corona pandemic, hotel was closed and I was jobless for 30 months. Right from the first month of my job I started getting salary at The Leela as well as at Grand Hyatt.

But I kept myself busy with other activities like making artefacts and selling those and earn my livelihood.

I am entitled for Provident Fund, Pension and medical Insurance. I am in gainful employment and contributing member of the family.

Here in this hotel Grand Hyatt I am the only employee with Intellectual Disability. My seniors and co workers are nice and they help and support me whenever I ask for.

Earlier in the hotel Leela also I was the only employee with Intellectual Disability. This means I have been in inclusive employment right from the beginning. I did not ask the hotel managements to make any adjustment to accommodate me at work places.

I am a recipient of two Indian National awards, one in 2014 as Best Employee and second in 2017 as Role Model. I am a recipient of World Down Syndrome Day Award.

Being in an open employment and making it a success is not an easy task. It is a huge challenge for people like us.

We should learn many things like reading and writing, time concept, money concept, rules of the employer company, travelling independently and many other things. My parents and teachers have put in lot of efforts in teaching me all these and making me independent.

I learned travelling independently when I was in school. Now I can travel independently in city like Mumbai. We should know bus numbers and routs of buses where we normally visit. We should learn how to buy ticket in bus and railway stations. We should be aware about the

traffic signals and traffic rules. And above all we should be able to cross the busy roads. We should know the addresses and telephone numbers of family members, relatives and friends and important places.

The most important of all is our behaviour at the work place. We have to dress properly and be presentable. We have to follow mealtime. We should respect seniors and co-workers. We should cooperate with co-workers and maintain friendship. We should respect others' belongings and take care of our belongings. We should follow instructions of seniors and co-workers. We should not do unnecessary talk. We should be able to work in a group without disturbing others. We should ask for help if necessary.

We should learn all these skills to be in open employment and making it a great success.

Thank you.

PRESENTER: FIRELLE AL JUBEH

TOPIC: EXPERIENCE SHARING

I am a self-advocate actor educated in the U.K. and Palestine, I speak English and Arabic. As a passionate self-advocate, I believe that Art can change people's attitudes. I think it is important that people with learning disabilities get equal opportunities to take part in all forms of art. We have a lot to give and people need to hear us. fielle95@gmail.com

My journey as a self-advocate and professional actor

My story

- I was born in the UK to a mixed-race bilingual family
- When I was little, the speech therapist said I could only speak one language
- But my family did not agree, they started to teach me sign language from when I was 3 months old
- My first language was sign language and then I learned to speak English from my Mum and Arabic from my Dad

At school in England

- I went to a mainstream nursery and primary school with my sister
- I used to sometimes get into fights sticking up for my sister who used to get bullied
- My sister got bullied more than me because of the colour of her skin

At school in Palestine

I learned to read and write in Arabic

My Grandad is a chef and he taught me to cook

Then I decided I wanted to be a chef too

Studying away from home at Foxes Academy (2013-2016)

I left home to train to be a chef and I got my NVQs in catering and food service

At the Academy I learned to be independent: to take care of myself, do my own laundry and look after my flat

I also learned how to use public transport safely on my own

Campaigning for our rights

- For three years at Foxes Academy, I was elected to be a **student rep**
- I was also an ambassador for the **right not a fight** campaign
- We went to London to the **Parliament** to campaign for the right for people with learning disabilities to get opportunities for education
- As an **ambassador**, I went to a business conference to speak to over 300 employers about giving job opportunities for people with learning disabilities

Campaigning for jobs

- I took part in the **Inclusion International** conference with my friend Jayne in 2018
- We both had a great time at the conference, and we chose to have our sisters giving us support
- We learned a lot together from other self advocates from different countries like Kenya, Nepal and Palestine

Starting a self advocacy group

- I moved to Yorkshire, in the North of England in 2018
- I made lots of new friends
- I wanted to have a group for self advocates but there was no group for young people with learning disabilities
- So I decided to do something about it!

Presenting at the Safeguarding Conference in Wakefield (June 2019)

- I opened the Wakefield Safeguarding conference
- I did a workshop on what young people with learning disabilities want.
- I spoke about what real self advocacy is about
- As a result, we got money to start our own group

- **What is self advocacy?**

- Human rights - being treated equally as adults
- Freedom to make our own decisions
- Opportunities for jobs and being included in the community
- Being treated with respect
- Having confidence to speak out on what matters
- People listen to our opinions
- Having places we can meet, talk and organise our own activities
- Living independently in the community

- **What is not self advocacy?**

- When people treat us like children
- When people talk down at us
- When people bully us, shut us up, or hide us away
- When parents or carers speak on our behalf without our permission
- When other people choose for us

What we need as self-advocates:

Places to meet & organise

Starting up our self advocacy group

- We started just before covid
- During covid we had to meet on zoom
- Now we meet in person, once a week
- The council gave us a free space to meet in the middle of town
- We talk about things that are important for us
- Every year we plan what we want to do as self advocates
- We have spoken to the police about hate crimes
- We have arranged outings
- We have done awareness raising in the community

I also volunteer at the local Theatre

- It is a very beautiful old theatre
- There are lots of different shows
- My job is to check people's tickets
- And to show them to their seats
- I get to see lots of theatre plays, dramas and musicals for free!

In 2018 I decided to train to be an actor

I joined the Dark Horse Theatre

- I trained for 4 years to be an actor
- I learned new skills
- To speak clearly and project my voice
- To use my body as a tool to show emotions
- To work as a team
- To be professional at work: being on time and keeping focused

I raised funds for the Dark Horse Theatre

- I ran a half-marathon with my sister and the Dark Horse team
- That is over 21 kms

My first professional acting job

- In 2022 I got my first paid job as an actor with Khashabi Theatre, a Palestinian theatre company
- I performed in the Milk production
- We opened the play at the Avignon International Theatre Festival in France
- Every night we performed to a full house of 500 people

'Milk' is a powerful play about women grieving loss

In the play, I am equal to all the other actors

My message for self advocates

- Be confident, believe in yourself
- Keep trying new things and learning new skills
- Find jobs that you can do and show your skills
- Speak up for yourself, don't let other people speak on your behalf
- Keep working on your dreams
- This is me traveling on my own; taking a train for 4 hours to visit my Godson
- My next dream, is to take a flight on my own to see my cousins and to get an acting job on TV, or in a film

PRESENTER: DHANA KUMARA SUNAR

TOPIC: EXPERIENCE SHARING

डाउन सिन्ड्रोम छोराको अभिभावक हुँदाको अनुभूतिहरु

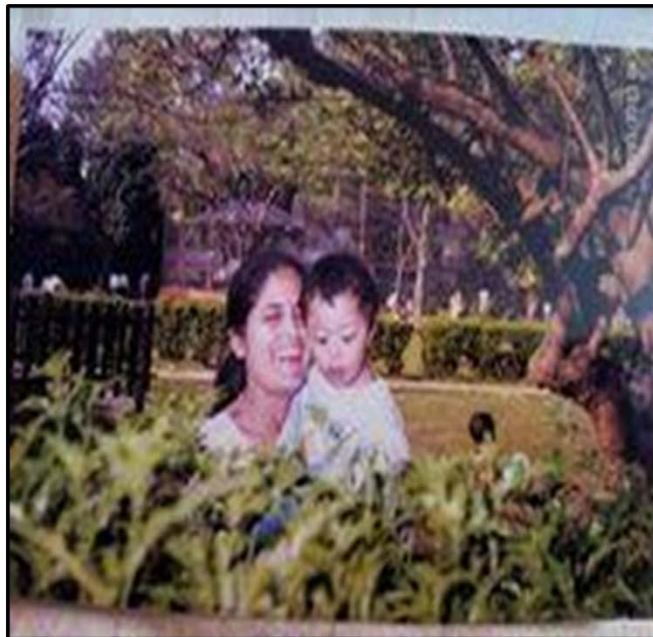

जन्मनु अधिको केही अनुभूति

- बच्चा गर्भमा हुँदा के गर्नुपर्छ र के के गर्नु हुँदैन भन्नेबारे मेडिकली र व्यवहारिक बुझाइमा अज्ञानता
- समाजमा डाउन सिन्ड्रोम र बौद्धिक अपाङ्गता सम्बन्धी चेतनाको अभाव
- चिकित्सकबाट सहि सुचना प्राप्त गर्न नसक्नु
- धार्मिक मान्यताले थपेको जोखिम

जन्मसकेपछिको अनुभूति

- स्वास्थ्यमा जटिलता
- हुर्काइमा सुस्तता
- विशेष रेखदेखको आवश्यकता
- बच्चाको वास्तविक अवस्थाबारे अनविज्ञता
- परिवार, आफन्त र छिमेकमा स्वीकान कठिनाई
- घृणा र उपेक्षाले बच्चाहरुमा आक्रमक र उग्रतामा बृद्धि

ज्ञानको बाटोमा डो-याउँदाको
तितामिठा अनुभव

- राम्रो स्कूलमा
पढाउने धोको
- औपचारिक ज्ञान
प्राप्तिमा कठिनाई
- राज्य र नीजि स्कूल
बौद्धिक अपाङ्गता
मैत्री नभएको
- विशेष स्कूलको
खोजी अभियान

अवशर पाए सम्भव छ

- धर्यता, विश्वास र
सहयोगले डाउन सिन्ड्रोम
बालबालिकालाई आत्म
विश्वास दिन्छ ।
- सकारात्मक सौँच र
व्यवहारले डाउन सिन्ड्रोम
व्यक्तिलाई सिकाइमा
अग्रशरता लिन बल
मिल्छ

- सत्यम दिवा सेवा केन्द्रमा नृत्य सिक्दै डाउन सिन्ड्रोम भएका बालबालिकाहरु
- नृत्य गर्दै प्रितम र लुजा (नोभेम्बर २०१३) दिल्ली भारत ।

स्वावलम्बनको यात्रामा

- २०७६ मा व्यवसायिक तथा सीप विकास तालिम केन्द्रको आयोजनामा ३ महिने बेटरको तालिम अवधिमा प्रितम

चुनौतिहरु

- डाउन सिन्ड्रोम भएका व्यक्तिहरुका लागि शिक्षा र रोजगारीमा न्युन अवसर
- क्षमतामा अविश्वास
- पारिश्रमिकमा विभेद
- क्षमता अभिवृद्धी कार्यक्रमको अभाव

चुनौति

- राज्यको तर्फबाट डाउन सिन्ड्रोम भएका व्यक्तिका लागि शिक्षा, रोजगारीमा विशेष कानून, नीति र कार्यक्रमको नहुनु
- अभिभावकलाई सचेतना बृद्धि, अवशरमा पहुच,उत्प्रेरणामुलक कार्यक्रमको अभाव

अवशर

- राष्ट्रिय र अन्तर्राष्ट्रिय रुपमा वकालतको शुरुवात
- संविधान र कानूनमा केही अधिकार उल्लेख हुनु
- समाजमा डाउन सिन्ड्रोम अवस्था भएका व्यक्तिहरु प्रति सकारात्मक सोच र व्यवहारको शुरुवात

इश्वरी मोनी बौद्धिक अपाङ्गता प्रतिभा
पुरस्कार २०७९

“With Us Not For Us”

PRESENTER: DR. CARLY LASSIG

TOPIC: FUTURE OF SPECIAL SCHOOLS – PROGRESSING TOWARDS INCLUSION

- **United Nations Convention on the Rights of Persons with Disability (UN CRPD):**

Article 24	“States Parties recognize the right of persons with disabilities to education. With a view to realizing this right without discrimination and on the basis of equal opportunity, States Parties shall ensure an inclusive education system at all levels...”
-------------------	--

<p>General Comment No. 4</p>	<p>Defines inclusion as involving:</p> <p>“...a process of systemic reform embodying changes and modifications in content, teaching methods, approaches, structures and strategies in education to overcome barriers with a vision serving to provide all students of the relevant age range with an equitable and participatory learning experience and environment that best corresponds to their requirements and preferences.</p> <p>Placing students with disabilities within mainstream classes without accompanying structural changes to, for example, organisation, curriculum and teaching and learning strategies, does not constitute inclusion.”</p>
-------------------------------------	---

- **Defining inclusion as per UN CRPD General Comment No. 4:**

<https://www.youtube.com/watch?v=xHHTbgvjbxA>

- **The Australian context:**

Federal legislation – Disability Standards for Education (2005) – outlines the legal obligations of education providers to ensure students with disability can access and participate in education on the same basis as students without disability, and to receive reasonable adjustments. This legislation does not refer to inclusive education.

Most states/territories have an inclusive education policy or, but it remains a parent's right to choose a special school (if one is available in their region).

In Australia, 99% of all children with disability attend mainstream schools. Approximately 20% of these children spend a proportion of their time in in a segregated class or room. (McVilly et al., 2022)

In Australia, 80% of children with severe/profound disability attend mainstream schools. Approximately 75% of these children spend a proportion of their time in in a segregated class or room. (McVilly et al., 2022)

- **What is the future of special schools in Australia?**

(Lassig, Poed, Mann, Siggers, Carrington, & Mavropoulou, 2022)

- **Do inquiries and reviews into educational provisions for Australian students with disability discursively commit to the closure of special schools?**

Inclusive education is supported in principle.

No inquiries or reviews recommended closure of segregated settings. This was related to 4 key issues:

- Shared vision and policy of inclusive education
- Improvement in implementing inclusive education in mainstream schools

- Parent/carer choice of school for their child
- Alternatives for how mainstream and special schools can work together

- **Have inquiries and reviews into educational provisions for Australian students with disability recommended changing in resourcing models for educating students with disability, including the transfer of budgetary allocations from segregated to inclusive settings?**

Resourcing for schools and workforce capability were significant issues.

However, **no inquiries or reviews** recommended resourcing from special schools and re-invested in mainstream schools to improve inclusion. This was related to 3 key issues:

- Insufficient resourcing
- Challenges of resourcing models
- Calls for increased (mandatory) professional learning

- **Lessons from international experience:** New Brunswick (Canada), Italy, Portugal (*Carrington, Lassig, Maia-Pike, Mann, Mavroupolou, & Siggers, forthcoming book chapter*)
 - Need for societal and system legislation, policy and positive perceptions about inclusive education
 - Redirect funding from segregated provisions to a unified system with needs-based funding
 - Accountability for policy to practice

- Supporting teachers to implement evidence-based inclusive practice
- Leadership, reframing roles, collaboration, and time
- **Recommendations for an inclusive, unified education system:**
 - Develop a national inclusive education policy with clear definition of inclusion, consistent with UN CRPD definition (and ensure any state/territory policies align with this).
 - Implement a detailed plan for phasing out segregation while building inclusive education (drawing on the Australian Coalition for Inclusive Education [ACIE] road map: <https://acie.org.au/acie-roadmap/>)
 - Implement evidence-based inclusive practice across all schools, supported by professional development for educators, and reframing of special education and mainstream classroom teachers' roles and responsibilities.
 - Develop and implement clear measures for evaluating practice and collect data outcomes for all students.
 - Develop more explicit details of roles, responsibilities and accountability for principals and school leaders, consistent with the legislation (Disability Standards for Education, 2005).
 - Provide national funding support for family organisations advocating for inclusive education.
 - Conduct further research to address current gaps in the literature, e.g., studies of student voice; large-scale, uniform data collection across stakeholders and contexts.

PRESENTER: DEV KUMAR PARAJULI

TOPIC: LIVELIHOOD, ECONOMIC SITUATION

संस्थाको संक्षिप्त परिचय

स्थापना: २०५४,
 अपाङ्गता भएका महिलाद्वारा मात्र सञ्चालित,
 अपाङ्गता भएका महिलाको हक, अधिकार स्थापित गर्नका लागि स्थापित राष्ट्रियस्तरको स्वावलम्बी साभ्ना संस्था,
 अपाङ्गता भएका महिला तथा बालिकाहरुलाई समाजका सबै क्षेत्रमा समावेशीकरण, अधिकारको व्यवस्था र उपभोगका लागि संगठित सशक्तिकरण र वकालत गर्ने ।

अपाङ्गता भएका व्यक्तिहरुको रोजगारीको अवस्था

- **The global economy doesn't work for women**

- महिलालाई पुरुष भन्दा कम पारिश्रमिक दिइन्छ
- 2018 मा, अनुमानित विश्वव्यापी लैङ्गिक तलब अन्तर 22% थियो, जसको अर्थ महिलाहरूले पुरुषहरूले कमाउने करिब 78% sd कमाउँछन्।
- संसार भरि नै महिलाहरूले बेतलबी, घरेलु कामको बोझ बोक्छन्, आफ्ना छोराछोरीको हेरचाह र आफन्तहरूको हेरचाहदेखि घरको काम गर्नु। यसले लैङ्गिक असमानतालाई बलियो बनाउँछ किनभने महिलाहरूसँग तलब काम गर्न र आफ्नै स्वास्थ्य र आत्म-हेरचाह गर्न कम समय हुन्छ

अपाङ्गता भएका व्यक्तिको जिविकोपार्जनको अवस्था

- भएका महिलाहरू रोजगारि स्वरोजगारको अवसरबाट बञ्चित छन् ।
- रोजगार प्राप्त अपाङ्गता भएका व्यक्तिहरू पनि अन्य व्यक्तिको तुलनामा न्यून ज्याला प्राप्त गरेको स्थिति छ ।

क्रमशः

- नेपालमा २०१६ मा गरिएको सर्वेक्षण (National Living Condition of Person with Disabilities - NFDN and SINTEF) अनुसार अपाङ्गता भएका महिलाहरूको रोजगारीमा न्यून पहुँच रहेको देखाएको छ ।
- २२४ जना अपाङ्गता भएका व्यक्ति रोजगार भएका ठाउँमा ४३ जना १९.२० ५ अपाङ्गता भएका महिला रोजगार गरिरहेका (NFDN-2008 survey report on employed PWDs 2008)
- ७१.४५ अपाङ्गता भएका महिला कुनै पनि आय आर्जनको कृयाकलापमा सहभागि नभएको (NDWA- 2008 status of social inclusion livelihood and violence against WWds in Nepa)
- ३१८ जना अपाङ्गता भएका महिला गरिएको सर्वेक्षणमा ९१.५ ५ वेरोजगार छम्क र ८.५ ५ रोजगार पाएका
- उक्त वेशलाइन मा मध्ये ९२.४५५ कुनै पनि व्यवसायीक तथा सिपमुलक तालिममा सहभागि नभएका (NDWA-2015 baseline survey Banke & Kanchanpur)
- अपाङ्गता भएका महिलाहरू अपाङ्गता भएका पुरुषहरू र अपाङ्गता नभएका महिलाहरूको तुलनामा आर्थिक रूपमा अस्थिर हुने सम्भावना बढी हुन्छ
- गरिबीमा बाँच्ने सम्भावना बढी हुन्छ
- कम स्रोतहरू र समर्थन नेटवर्कहरूमा पहुँच
- प्रायः आयको लागि सरकारी समर्थनमा भर पर्नु
- आवास असुरक्षा र घरबारविहीनता सामना गर्न पर्ने
- समग्रमा कम गुणस्तरिय जीवन

नितिगत प्राबधानहरू

- नेपालको संविधान २०७२ ले कुनै पनि व्यक्तिलाई अपाङ्गताको विभेद गरिदैन भनेको छ जुन प्रावधान रोजगारीको क्षेत्रमा पनि लागु हुन्छ ।
- निजामति सेवा ऐन २०६६ निजामती सेवामा र शिक्षा सेवा आयोग ऐन २०७१ मा व्यवस्था भए बमोजिम ५ प्रतिशत आरक्षणको व्यवस्था गरेकोछ ।
- सरकारले यदि कुनै व्यक्तिले कामको सिलसिलामा अपाङ्गता ग्रहण गर्यो भने उनीहरूलाई पेन्सनको व्यवस्था गरेको छ । तर निजि क्षेत्रमा यो प्रावधान छैन ।
- अपाङ्गता भएका व्यक्तिको अधिकार सम्बन्धी ऐन, २०७४
- धारा २४. व्यावसायिक तालिम तथा स्वरोजगार

(१) नेपाल सरकारले अपाङ्गता भएका व्यक्तिको सीप अभिवृद्धि गरी व्यावसायिकता विकास तथा स्वरोजगारीको अवस्था सृजना गर्न व्यावसायिक तालिम उपलब्ध गराउनेछ ।

(२) नेपाल सरकारले विभिन्न पेशा वा व्यवसाय गर्न चाहने अपाङ्गता भएका व्यक्तिलाई निजमा रहेको सीप, क्षमता तथा पेशा, व्यवसायका लागि निजले तयार गरेको प्रस्तावका आधारमा तोकिए बमोजिम सहूलियत दरमा ऋण उपलब्ध गराउने व्यवस्था गर्नेछ ।

३) कुनै प्रतिष्ठानले अपाङ्गता भएका व्यक्ति विरुद्ध रोजगारी तथा सोसँग सम्बन्धित कुनै विषयमा भेदभाव गर्न पाइने छैन ।

४) उपदफा (३) मा जुनसुकै कुरा लेखिएको भए तापनि नेपाल सरकारले कुनै रोजगारीका हकमा सो उप (दफा बमोजिमको व्यवस्था लागू नहुने गरी छुट दिन सक्नेछ ।

५) प्रतिष्ठानले अपाङ्गता भएका कामदार वा कर्मचारीका लागि सहज ढङ्गले काम गर्न सक्ने व्यवस्था मिलाउनु पर्नेछ ।

६) कसैले पनि अपाङ्गता भएका कारणले मात्र कुनै व्यक्तिलाई बहुवाको अवसरबाट बञ्चित गर्न वा बहुवा गर्न इन्कार गर्न पाउनेछैन ।

७) प्रचलित कानूनमा जुनसुकै कुरा लेखिएको भए तापनि रोजगारी दिने निकाय तथा संस्थाले रोजगारीका सिलसिलामा अपाङ्गता भएको कामदार तथा कर्मचारीलाई रोजगारीबाट हटाउने वा पदबाट घट्टुवा गर्न पाइनेछैन

द) उपदफा (७) बमोजिमको अपाङ्गता भएको कर्मचारीको सन्दर्भमा देहाय बमोजिम गर्नुपर्नेछ ।

क) त्यस्तो कामदार वा कर्मचारी आफूले गरी आएको पदको काम सम्पादन गर्न नसक्ने गरी अपाङ्गता भएको अवस्थामा निजलाई समान तलब, सुविधा भएको अर्को पदमा काम गर्ने गरी तोक्ने ।

(ख) त्यस्तो कामदार वा कर्मचारीलाई अर्को पदमा काम गर्ने गरी तोक्न सम्भव नभएमा निजलाई मिल्ने अर्को पद सृजना गर्न वा निज अवकाश नभए सम्मका लागि अतिरिक्त पद कायम गरी राख्ने ।

धारा २५. अपाङ्गता भएका व्यक्तिलाई नियुक्त गर्नुपर्ने

१) नेपाल सरकारले कुनै प्रतिष्ठानमा अपाङ्गता भएका व्यक्तिको शारीरिक क्षमता, तालिम, योग्यता र अनुभवका आधारमा उपयुक्त हुने काम उपलब्ध भएसम्म कुनै खास सङ्ख्यामा अपाङ्गता भएका व्यक्तिलाई नियुक्त गर्नु पर्ने गरी तोक्न सक्नेछ ।

२) उपदफा (१) बमोजिम तोकिएका प्रतिष्ठानले अपाङ्गता भएका व्यक्तिलाई तोकिएको प्राथमिकताको आधारमा नियुक्ति गर्नु पर्नेछ ।

धारा २६. अभिलेख राख्नु पर्ने

१) प्रतिष्ठानले आफ्नो प्रतिष्ठानमा कार्यरत अपाङ्गता भएका व्यक्तिको सख्या, निजलाई उपलब्ध गराइएको सुविधा तथा तोकिए बमोजिम अन्य विवरण समेतको अभिलेख अद्यावधिक गरी राख्नु पर्नेछ ।

धारा २७. व्यवस्थापक समक्ष उजूरी दिन सक्ने :

(१) कुनै प्रतिष्ठानले दफा २४ को उपदफा (३), (४), (५) वा (६) को व्यवस्था पालन नगरेको कारणबाट कुनै व्यक्तिलाई मर्का पर्न गएमा त्यस्तो व्यक्तिले व्यवस्थापक समक्ष उजूरी दिन सक्नेछ ।

- दिगो विकासको लक्ष्य २०३० को लक्ष्य ८ मा मयादित काम तथा आर्थिक वृद्धि सबैका लागि समावेशि तथा दिगो आर्थिक वृद्धि तथा मयादित कामको प्रवर्धन गर्ने
- सन् २०३० सम्म महिला, पुरुष तथा युवा अपाङ्गता भएका व्यक्तिहरू समेतका लागि पुर्ण एवम् उत्पादनसिल रोजगारी तथा सम्मानजनक काम र समान मुल्यको कामको लागि समान पारिश्रमीक हासिल गर्ने, सीप विकास तथा रोजगारी

अपाङ्गता भएका व्यक्तिहरूको अधिकार सम्बन्धी महासन्धी २००६

धारा २७. काम र रोजगारी अधिकार

१. खुल्ला, समावेशी र पहुँच योग्य सबै वातावरणमा काम गर्न अपाङ्गता भएका व्यक्तिहरूलाई अधिकार छ । अपाङ्गता भएका व्यक्तिहरूका लागि रोजगारीका अवसर र पेशागत जीवनको उत्थानको प्रवर्द्धन गर्न राष्ट्रले उपयुक्त कदम चाल्नु पर्छ ।

चुनौतिहरू

- रोजगारदाताहरूले अपाङ्गता भएका व्यक्तिहरूलाई प्राथमिकतामा राखि विज्ञापन नहुनु ।
- अवसरमा पहुँच नहुनु, विभेद ।
- अपाङ्गता भएका व्यक्तिहरूलाई हायर गरिसकेपछि उसले आवश्यकता अनुसार प्रतिफल दिन नसकेमा फायर गर्न मिल्दैन भन्ने सोचका कारण रोजगारदाताहरूले अपाङ्गता भएका व्यक्तिहरूलाई रोजगारीमा न्युक्त नगर्नु ।

- अपाङ्गता भएका व्यक्तिहरूलाई उनीहरूको सीप र क्षमता अनुकूलको रोजगारीको अवसरहरू उपलब्ध नहुनु ।
- अपाङ्गता भएका महिला तथा व्यक्तिहरूको सीप र क्षमतामा विश्वास नगरिनु ।
- अपाङ्गता भएका व्यक्तिहरूलाई अनुत्पादक जनसक्तिहरूको रूपमा सोचिनु ।
- रोजगारदाताहरूले अपाङ्गता भएका व्यक्तिहरूलाई कम महत्व दिनु ।
- आरक्षण व्यवस्थाको प्रभावकारी कार्यन्वयन नहुनु ।
- रोजगारी प्रदान गर्ने निकाय तथा स्थलहरू अपाङ्गता मैत्री नहुनु ।
- नेपालमा अपाङ्गता भएका व्यक्तिहरूको रोजगारको स्थितिको सन्दर्भमा तथ्यगत अनुसन्धानहरू न्युन हुनु ।
- अपाङ्गता भएका व्यक्तिहरूले सीमित क्षेत्रमा मात्र काम गर्न सक्छन् भन्ने सोच विद्यमान हुनु जस्तै: दृष्टिविहीन व्यक्तिहरूले शिक्षक, गायक र रिसेप्सनिष्ट जस्ता कामहरू मात्र गर्न सक्छन् भन्ने सोच हुनु ।

सुझावहरू तथा सिफारिश

अब के गर्ने ?

- रोजगारी दिने निकाय तथा संस्थाले रोजगारीका सिलसिलामा अपाङ्गता भएको कामदार तथा कर्मचारीलाई रोजगारबाट बन्चित गर्न, रोजगारबाट हटाउने वा पदबाट घट्टुवा गर्न नपाईने कानूनको पुर्नपालना गर्ने ।
- अपाङ्गता भएका व्यक्ति तथा महिलाहरूको सीप, योग्यता र क्षमता पहिचान गरी व्यवसायिकता विकास तथा स्वरोजगारको अवस्था सृजना गर्न व्यवसायिक तालिम उपलब्ध गराउनु पर्ने ।
- अपाङ्गता भएका व्यक्ति तथा महिलाहरूको समान कामका लागि समान ज्याला पाउने, सुरक्षित ठाउँमा काम गर्न पाउने, यौन दुराचार र दुर्व्यवहारबाट सुरक्षा पाउने, गुनासाहरूको सुनुवाइ हुने र काम गर्ने ठाउँ अपाङ्गतामैत्री हुने अधिकार सुनिश्चित गरिनु पर्ने ।
- विभिन्न पेशा वा व्यवसाय गर्न चाहाने अपाङ्गता भएका व्यक्ति तथा महिलालाई उनीहरूमा रहेको सीप, क्षमता तथा पेशा, व्यवसायका लागि प्रधानमन्त्रि रोजगार कोष र युवा स्वरोजगार कोष जस्ता निकायहरूबाट तोकिए बमोजिम सहूलियत दरमा ऋण उपलब्ध गर्नुपर्ने ।
- सरकारी, निजी, अन्तर्राष्ट्रिय तथा राष्ट्रिय गैरसरकारी, संस्थाका पदाधिकारीहरूद्वारा समावेशी जिविकोपार्जनको सुनिश्चितता लागि प्रतिबद्ध हुनपर्ने ,
- अपाङ्गता भएका व्यक्तिलाई कर्मचारीको रूपमा नियुक्त गर्नुपर्ने
- समावेशी बजेटको व्यवस्था गरिनुपर्ने र नीति ल्याइनुपर्ने
- सम्पत्ति माथिको अधिकार र पहुँच सुनिश्चित